

Kòkòbì ì ní sǐ sěé 'bá
Èbéré
vé rǐ pi ní rǐ
Tǎ búkũ rǐ vé rǐ ã ùlũngará

Búkũ Èbéré* vé rǐ, 'bá sǐpi rǐ nǐkí kuyé, 'bo nǐkí áamá uletere kǐnǐ, 'bá búkũ rǐ sǐpi rǐ, ìri drǐkoma āzi Kūrǐsītǐyǎnǐ rǐ pi drǐgé, ìri ùkpò be 'bá kǎnísǎ vé rǐ pi ǎsámví gé, lókí Páũlũ ní kòkòbì rǐ pi sǐzú sězú 'bá kǎnísǎ vé rǐ pi ní rǐ gé. Sǐkí kòkòbì 'dǐri sěé Yǎhúdǐ urukò ẹsǐ újá 'bá Kūrǐsītǐyǎnǐ rú rǐ pi ní. 'Bá kòkòbì sǐpi rǐ lě kòpi ã tukí pá títí ìvé ẹ'yǐngará agá, ã'diātāsīyǎ Yǎhúdǐ urukò ỳ'bǐkí kòdò kòpi, kòpi ã kukí ìvé ẹ'yǐngará ì ní Yésũ rǐ ẹ'yǐzú rǐ rá.

Kòkòbì 'dǐri lũ ãmbũgũ Yésũ vé rǐ Kūrǐsītǐyǎnǐ rǐ pi ní céré. Lũ kǐnǐ, ìri Mvá Múngú vé ni, ìrivé ùkpò ndě mǎlǎyíkǎ Yǎhúdǐ rǐ pi ní ẹ'yǐ rǐ rá. Ìrivé ãmbũgũ ndě nẹbì Búkũ Múngú vé Ùndǐ Ụkú rǐ ruzú rǐ agá rǐ pi vé rǐ rá, ndě Mósě tǎimbì sěépi Yǎhúdǐ rǐ pi ní rǐ vé rǐ rá. 'Bá tǎ sǐpi rǐ lũ kpá kǐnǐ, Yésũ ndě atala Yǎhúdǐ rǐ pi vé rǐ pi ãmbũgũ sǐ rá, ã'diātāsīyǎ 'o ùnjǐkǎnyǎ kuyé, adi ìvé rú 'bá sěé drǎá rọbọṅọ rú, 'bá céré pi vé ùnjǐkǎnyǎ ã tǎ sǐ sǎ rǐ pi agásǐ céré.

'Bá kòkòbì sǐpi rǐ lũ Yǎhúdǐ rǐ pi vé ẹ'bì ã tǎ, kòpívé ú'dógú'dógú rǐ pi Búkũ Múngú vé Ùndǐ

---

* : Èbéré: Rú Èbéré 'dǐri ìri rú āzi Yǎhúdǐ rǐ pi vé rǐ, ã'diātāsīyǎ kòpi rǐ átá Èbéré tǐ sǐ.

Ūku rĩ ružú rĩ agá. Kòpi ní ẹsì 'bǎá Múngú drìgé rĩ sī, sē Múngú adri kòpi sī àyĩkò sī. Lũ Kùrísītíyǎnĩ rĩ pi ní kīnĩ, lē kòpi ǎ ríkí ẹsì 'bǎá mužú Múngú drìgé, lē kòpi ǎ àvĩkí tǎ Yèsũ ní 'oó àzini ímbá 'dĩri sī ku.

Yèsũ ri ǎmbúgú mǎlǎyíkǎ rĩ pi drìgé cére

¹ Ọtú ịnógòsì nẹbì rĩ pi ríkí tǎ Múngú ní i'daá ĩ ní urobí agá, àzini ĩri ní i'daá ĩ ní ịnđrìlìkì agá rĩ ùlũú 'bá ẹ'bípìjì ní. ² 'Bo ụdụ ni gé, ụ'dụ nǎ'bée agá, Múngú ịpè 'i Mvọpì ri ímụ ụ'dụkọ ívé rĩ ùlũú 'bá ní nĩ. Múngú áyú 'i Mvọpì ri 'bụ pi gbizú vũ be. Ụ'dụ ǎlu Múngú ri ímụ ngá rĩ pi ǎrěvú sē cére drì ni gé. ³ Mvá Múngú vé 'dĩri, ĩ ímụ ĩri íngú, sù ĩ ní Ẹtẹpì Múngú ri íngú rĩ tịni. Mvá rĩ vé dīngará, ĩri dī sù Ẹtẹpì vé rĩ tịni. ĩri átá ũkpò be, ĩri ngá rĩ pi sē ri ẹzì nga mužú múké nĩ. Mvá rĩ kǎ 'bávé ũnjikǎnyǎ ụjǐjí gí, nga muọ úrí Múngú ẹ drì ẹndẹpì gélésíla. ⁴ Múngú 'bǎ ívé Mvá adrii mǎlǎyíkǎ rĩ pi drìgé 'bá ǎmbúgú rú. Rú Múngú ní 'daá ĩri ní rĩ, ndě rú Múngú ní 'daá mǎlǎyíkǎ rĩ pi ní rĩ rá.

⁵ ǎ'diātāsīyǎ Múngú 'yo nyo mǎlǎyíkǎ rĩ pi ní,
“Mi Mvá mávé ni,

ǎndrũ sī ma adri mí Ẹtẹpì” 'dĩni rá?

Dòku 'yo,

“Ma adri ĩrivé Ẹtẹpì,

ĩri adri mâ Mvá” 'dĩni rá?

⁶ Múngú kǎ ívé Mvá tǎ be agaápi rá 'dĩri ịpěé ímụzú vũ drìgé nǎó, ĩri ní 'yozú kīnĩ,

- lē ívé mālāyíkā rī pi céré ē ñjĩkí ñri ñjĩñjĩ.†
 7 Múngú kǎdō ríí átá ívé mālāyíkā rī pi ǎ tǎ sǐ,
 ñri 'yo 'díní,
 “Ma mālāyíkā rī pi sē unga ũlí rú,
 ma mǎvé átí'bán rī pi újǎ ñjǎ ácí rú.”
- 8 'Bo átá Mvópi vé tǎ 'díní kǐñí,
 “Mí Múngú 'i, mí ímú mǎlũngǎ rī rụ tǎ be piri.
 Mí mǎlũngǎ rī rụ mužú nyonyo.
- 9 Mí lē tǎ 'oó piri, mí gǎ tǎ ũñjǐ sǐ,
 kúru ma mívé Múngú, má ñpē mí 'bǎá
 ǎmbúgú mívé ũndǐ rī pi drǐgé, mí adri rí
 ǎyĩkō sǐ.”
- 10 Múngú gō kpá 'yoó Mvópi ní kǐñí,
 “Úpí, í'dóngará gǎ 'dǎá,
 mí gbi 'bũ pi vũ be nǐ.
- 11 'Bũ pi vũ be, kōpi ímú de rá, 'bo mí ímú adri
 mužú 'dání'dání.
 Kōpi ímú dē sũ bōngó ní dēé rī tǐñi.
- 12 Mí ímú kōpi tra sũ ĩ ní bōngó akoóko rũkũ rī
 traá rī tǐñi,
 mí ímú kōpi újǎ sũ ĩ ní bōngó újǎ rī tǐñi.
 'Bo mí áwí adri ídri rú
 ǎzini mí adri mužú 'dání'dání.”
- 13 Múngú 'yo 'i Mvópi ní kǐñí,
 “Mí úrí mǎ drǐ ëndépi gé, vūrǎ má ní
 mǎlũngǎ ruzú rī gé
 cĩmgbá á 'bǎ dō mívé ari'ba rī pi
 mí pǎlé gǎ gí kǎ.”

1:6 1:6 Dětōrōnómē 32:43 † **1:6** 1:6 ñjĩ: Múngú kǐñí mālāyíkā
 rī pi ē ñjĩkí ívé Mvǎ Úpí ívé ní rú, sũ kōpi ní 'i ñjĩñjĩ ívé Múngú
 rú rī tǐñi. **1:7** 1:7 Sǎwúmǎ 104:4 **1:9** 1:9 Sǎwúmǎ 45:6-7

1:12 1:12 Sǎwúmǎ 102:25-27 **1:13** 1:13 Sǎwúmǎ 110:1

'Bo 'yo mālāyíkā āzi ní 'díní kuyé. ¹⁴ Mālāyíkā rī pi índrī, ìpēkí kòpi ímù 'bá ĩ ní lěé paá rī pi ā tā mbaá, kòpi ē ìsùkí rí ídri 'dání'dání rī āní bēnī.

2

Lē 'bā gākí tā Múngú vé rī ku

¹ Kúru lē 'bā 'bākí ẹsì céré rizú tā 'bá ní yìi rī 'duzú ngazú, ā'diātāsīyā ú'dúkò tā áda vé 'bá ní yìi 'dīri, ā āvī rí 'bā ẹsì agásì ku. ² Ụ'dúkò mālāyíkā rī pi ní ìjì ùlūú 'bá ẹ'bìpìi drīdrī 'dā'bée ní rī tā áda. 'Bá tā 'dīri gā'bá sī rī pi, Múngú rí ímù kòpi ìrīñā létì pìrì sī. ³ 'Bá 'dukí dō tā pangará vé ĩ ní ùlūú 'bá ní 'dīri ngaá kuyé, ĩ 'bā ìrīñā rá. Úpí Yésù ùlū pangará 'dīri vé tā drīdrī nī. 'Bá ú'dúkò 'dīri yì'bá rī pi ùlúkí tā ĩri ní átá rī 'bá ní rá. ⁴ Múngú i'da ívé ú'dúkò lūzú kīnī ú'dúkò rī tā áda rī, tā āyāzú āyāyā ni pi sī, tā ũ'dū be túngú túngú ni pi sī, tā bìlẹmì rú ni pi sī, āzini awa fēfē Índrī Uleteré rī vé rī 'bá 'í ní ũpéé rī pi ní, kòpi ā ngakí rí ẹzì rī āní.

⁵ Vū ú'dí Múngú ní ímù gbíi, 'bá ní ríi tā ni átá, 'bá rī pi ní ímù adrií 'a ni gé rī, úmvúlésì Múngú 'bā mālāyíkā rī pi adrií 'bá rī pi drīgè ambugu rú ku. ⁶ 'Bá āzi sī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tā 'duzú 'bāzú āmbúgú rī ā'di?

Dōku mì rí 'bá mvá vé tā mba 'díní āsì?

⁷ Ándúrú 'í 'du ìrivé tā 'bāá mādāñáá, mālāyíkā rī pi ndēkí ĩri tā sī rá, 'bo nóni mí sē íngúkí ĩri gí.

⁸ Mí sē ĩri ní ũkpõ adrizú ãmbúgú ngá rĩ pi drĩgέ cére.”

Múngú 'bã ngá rĩ pi ãrěvú cére ĩri ã pálé gá. 'Bo 'bá ndrekí drĩ ĩrivé ãmbúgũ adrizú ngá rĩ pi drĩgέ cére rĩ kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ndrekí Yésũ vé tã rá, 'bãkí ĩri adriú lókĩná be mǎdǎ mǎlǎyíkǎ rĩ pi ã pálé gá, 'bo nóni mí sē íngúkí ĩri gí, ĩri ní ĩzǎngǎ nyaá ívé drǎngárá gá rĩ sĩ. Ẹsĩ múké Múngú vé rĩ sĩ, sē Yésũ ri drǎá 'bá cére pi vé tã sĩ. ¹⁰ Múngú gbi ngá rĩ pi ãrěvú cére nĩ, ngá rĩ pi ãrěvú cére gbikí ũkpõ Múngú vé rĩ sĩ, Múngú 'o tã múké ĩri ní Yésũ tã be múké rĩ sězú ĩzǎngǎ nyazú, Yésũ ẽ íjĩ rí anji kárakará 'í vǔdrĩ ũbĩ' 'bá rĩ pi pangárá ịsú, ǎzini íngúngárá Múngú vé rĩ ǎlěé. ¹¹ Yésũ pi 'bá ĩri ní újá ícá pịrị gí rĩ pi be, kọpi nóni anji Múngú vé ni. ĩri ní kọpi újá ícá pịrị rĩ sĩ, ĩri ní adrizú drĩnjá ǎkó kọpi zizú 'í ẹdrịpịjị ǎzini 'í ọmvúpịjị ǎní. ¹² Yésũ ní 'yozú Múngú ní kĩnĩ,

“Bá mà pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi úmúkí dō ĩ mi ĩnjĩngárá gá,
ma úngó ngo mĩ rú íngúzú ǎní kọpi ǎsámvú gé.”

¹³ Yésũ gō kpá 'yoó kĩnĩ,

“Ma ẹsị 'bã Múngú drĩgέ.”

Gō kpá ẹndịjị 'yoó dđjị kĩnĩ,

“Bã nōgó anji Múngú ní sěé má ní rĩ pi be.”

¹⁴ 'Bá ní adriú rú' 'bá be, ǎzini ǎrĩ be rĩ sĩ, sē ĩ ní Yésũ ri tizú 'bá áda rú ǎní, ĩrivé drǎngárá ẽ iza rí

ãdróko* adriípi ùkpõ drã vé rĩ be rĩ vé ùkpõ 'dĩísĩ rá. ¹⁵ Īrivé drãngará oyu nóni 'bá adri'bá tũgẽrĩ rú rĩ pi gí, 'du ùrĩ drãngará vé rĩ kòpi ě ẹsĩ agásĩ gí. ¹⁶ Yẹsũ ímũ mālāyíkā rĩ pi ě ìzā koó kuyé, ímũ úyú Ābūrāmā† vé rĩ pi ě ìzā koó. ¹⁷ Yẹsũ ní ímũ 'bá rĩ pi ě ìzā koó rĩ sī, sězú ĩ ní ĩri tịzú 'bá áda rú 'dĩ, ĩri adri ẹsĩ be ĩdríkídri, āzini ĩri adri átálágú āmbúgú‡ rú ri ẹsĩ 'bā ẹzĩ ngazú Múngú ní, ĩri 'i adi sē drã rōbõṅṅo rú, Múngú ā trũ rí 'bá rĩ pi ĩvé ùnjĩkányā agásĩ bēnĩ. ¹⁸ Ādróko ní Yẹsũ ri ù'bĩ rĩ sī, Yẹsũ nya ìzāngā rá, Yẹsũ ri ícò 'bá ãdróko ní ù'bĩ rĩ pi ě ìzā ko rá.

3

Yẹsũ ndě Mósě ri āmbũgũ sĩ rá

¹ Īmi mâ oḡũpĩ Yẹsũ ri ẹ'yĩ'bá gí, Múngú ní ùpěé ímũ adrií 'bá ívé ni rú 'dĩ'bée, lě ĩmi 'bākĩ ẹsĩ Yẹsũ Múngú ní ĩpěé 'bá ní tã ni áyú 'yoó kínĩ, ĩri 'bá áyúāyũ ni, āzini átálágú āmbúgú rĩ drĩgé. ² Yẹsũ nga ẹzĩ Múngú ní sěé 'í drĩgé rĩ ẹsĩ ālu sī,

---

* **2:14** 2:14 Ādróko: Ādróko vé rụ Sātānā 'i, ĩri āmbúgú índri ùnjĩ rĩ pi drĩgé, gā tã Múngú vé ri 'duḡá ngagá sī 'bũ gé 'dālé. Múngú ídró ãdróko ri índri ùnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dāásĩ nĩ. 'Í lã 'dangará 12:7-9. † **2:16** 2:16 Ābūrāmā: Múngú zĩ Ābūrāmā ri kĩnĩ, ā ku ívé 'bá 'bẹtĩ āsámvú gé rĩ pi, ā ku ívé āngũ, ā 'de muḡ āngũ āzi ú'dí ni gé. Ābūrāmā ri ẹ'bĩpĩ Yāhúđĩ rĩ vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ ẹliffũ ālu mụdũrũlũ ārō (1,800) gé, ịsụ tĩkĩ drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lã 'Ídóngará 12-25. ‡ **2:17** 2:17 Átálágú āmbúgú rĩ: Átálágú āmbúgú rĩ ndě atala rĩ pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéná fi Jó Múngú vé rĩ agá Vūrā Uleterere rĩ agá 'dāá nĩ, ĩri fi vú ālu ílĩ ālu agá. ĩri āri rōbõṅṅo vé rĩ jĩ ùnjĩkányā ùjĩzú. 'Í lã Lẹvītĩkā 16; Ĕbéré 9.

sũ Mósē* ní ẹ̀zì ngaá 'bá Múngú vé rĩ pi ǎsámvú gé ẹ̀sì ǎlu sī rĩ t̄n̄i. ³ Múngú 'du Yẹ̀sũ vé tǎ 'bǎá ǎmbúgú, ǐnj̄i ǐri Mósē ri agaá rá, sũ ǐ ní 'bá jó s̄iǐpi rĩ ǐngú jó ǐri ní s̄iǐ rĩ ndēé rĩ t̄n̄i. ⁴ Jó rĩ pi ǎrēvú céré, 'bá ri s̄i n̄i, 'bo Múngú údé ngá rĩ pi ǎrēvú céré n̄i.

⁵ Mósē 'bǎ ẹ̀sì rizú ẹ̀zì ngazú Jó Múngú vé rĩ agá ǎt̄i' 'bá rú, ri tǎ ǐm̄up̄i 'i ngaápi dr̄idr̄i 'd̄ilé rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní. ⁶ 'Bo Kúrísit̄o ri Mvǎ rú, 'bǎ ẹ̀sì ẹ̀zì ngazú jó Múngú vé rĩ agá 'bá ǎmbúgú rú. 'Bǎ jó Múngú vé ni, 'bá tukí d̄o pá t̄it̄i, ǎzini 'bá 'bǎkí d̄o ẹ̀sì tǎ dr̄idr̄i 'd̄ilé rĩ dr̄igé rá, 'bǎ adri 'bá Múngú vé ni.

Múngú átá átángá ũkpó ũkpó 'bá 'i gǎ' 'bá sī rĩ pi dr̄igé

⁷ ǐndr̄i Uletere rĩ ní 'yozú k̄n̄i,
“ǎndr̄ũ ǐmi ȳikí d̄o ǔ'dúkó Múngú vé rĩ,

⁸ lē ǐmi 'bǎkí ẹ̀sì tete,
sũ ǐmi ẹ̀'b̄ip̄i ní ẹ̀sì tete 'bǎá
ma gǎzú ǎngú ǎ'wí cínyáfǎ rú rĩ agá 'dǎlé rĩ
t̄n̄i ku.

⁹ ǐmi ẹ̀'b̄ip̄i rikí ma ideé, ǎzini rikí mǎ ẹ̀sì ǔ'b̄iǐ,
k̄opi ndrekí tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ má ní 'oó k̄opi ní
ǐl̄i p̄ukú s̄u agá 'd̄iri rá.

¹⁰ ǎní sē mǎ 'a ve úyú lókí 'dǎri vé rĩ pi ní rá.

* **3:2** 3:2 Mósē: Yōsépǎ kǎ drǎá gí, 'bǎgú Ējēpét̄o vé rĩ 'bǎ anji ǐs̄er̄elē vé rĩ pi ẹ̀zì ngaá t̄uḡer̄i rú caá ǐl̄i m̄ud̄ur̄ũl̄ũ s̄u (400). Kuru Múngú ní Mósē ri ǐp̄ezú ǐm̄uzú anji ǐs̄er̄elē vé rĩ pi pazú adringará t̄uḡer̄i rú rĩ agás̄i. Múngú sē tǎǐmb̄i rĩ Mósē ní, ǎ lū anji ǐs̄er̄elē vé rĩ pi ní, s̄ezú ǐ ní tǎǐmb̄i rĩ z̄izú tǎǐmb̄i Mósē vé ni ǎni. T̄ikí Mósē ri ǐs̄u ǎk̄udē ǐl̄i r̄i ca él̄ifū ǎlu m̄ud̄ur̄ũl̄ũ s̄u (1,400), ǐs̄u ǎk̄udē t̄ikí dr̄i Yẹ̀sũ ri kuyé. 'Í lǎ W̄ungará 2-24.

Á 'yo kôpi ní, má kīnī, 'Kôpi gāki mávė tã
yīgá sī,
āzini kôpi nīkí tã má ní 'oó rī kuyé.'

11 Mā 'a ní veé gí rī sī, má ní ūyō sōzú, má kīnī,
'Kôpi ícókí fíi vūrā mávė uvuzú rī agá ku.' "

12 Mā édrípìi má ómvúpìi, ĩmi ndrekí múké! Ā
adrikí éšì be ūnjí ě'yīngará ākó Múngú adriipi
ídri rú rī gāzú sī ku. 13 'Bo ụ'dụ céré, lē ĩmi
rikí ĩmī éšì ímbá ĩmi āsámvú gé sī, sã céré sī,
lē ĩmi ímbákí ĩmī éšì, 'bá āzi ā fi rí ūnjīkānyā mī
ũ'bāápi rī agá Múngú ri gāzú ku. 14 'Bá ūtēkí dō
tã rī mužú pìrì, āzini 'bá tukí dō pá títì éšì 'bāzú
Múngú drīgé cīngbá cazú ụdđ gé, sū 'bá ní 'bāá
drīdrī rī tìni, 'bá ímú adri 'bá Kúrísítō vé ni. 15 Sū
ĩ ní 'yoó drīdrī rī tìni,

"Āndrū, ĩmi yìkí dō ụ'dụkọ Múngú vé rī,
lē ĩmi 'bākí éšì tete,

sū ĩmi é'bípìi ní éšì tete 'bāá ma gāzú rī tìni ku."

16 'Bá tã rī yì'bá rá, gō'bá tã Múngú vé rī
ọwụ'bá rá rī ā'di pi? Adri 'bá Mósē ní íjì ĩfūú
āngū Ējēpētō vé rī agásī rī pi kuyé? 17 Múngú
ē éšì ve ílì pūkú sū ā'di pi ní? Éšì ni ve nyo 'bá
ūnjīkānyā 'o'bá, ūdrā'bá āngū ā'wí cínýáfā rú
rī agá rī pi ní kuyé? 18 Múngú sō ūyō ā'di pi
ní 'yozú kīnī, kôpi ícókí fíi mužú uvuú ívé vūrā
uvuzú rī gé ku? Adri 'bá ĩrivé tãimbì nō'bá gí rī
pi kuyé? 19 'Bá nīkí á má rá 'yozú kīnī, kôpi ní tã
Múngú vé rī ě'yīi kuyé rī sī, sēzú Múngú ní kôpi
ā'yīzú fizú vūrā ívé rizú uvuzú rī gé kuyé ānì.

4

Múngú ri ívé 'bá rĩ pi ã'yĩ mu uvungára gá rá

¹ Nóni Múngú ẹ̀zì 'bá ní kīnī, 'bâ ícò fi mu uvu vūrā ívé rizú uvuzú rĩ agá rá. Kúru lě 'bâ ndrekí múké, 'bá āzi ĩmi āsámvú gé 'dīgégé, ā api rí uvungára 'dĩri sī ku. ² 'Bá yìkí ụ'dùkọ múké ĩ ní ũlũú 'bá ní rĩ rá, sũ ọtú 'bá Īsērélě vé rĩ pi ní ụ'dùkọ múké rĩ yìí rá rĩ tịnị. 'Bo ụ'dùkọ kọpi ní yìí 'dĩri índré kọpi mīlé gá ẹ̀zì ákó, ā'diātāsīyā kọpi ní ẹ̀'yìí kuyé rĩ sī, kọpi gākí tã Múngú vé rĩ sī. ³ Nóni 'bâ Yēsũ ri ẹ̀'yìí 'bá gí nǒ'bée, 'bâ fi mu uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá. Múngú átá 'bá 'i gā'bá sī rĩ pi vé tã kīnī,

“Mâ 'a ní veé gí rĩ sī, má ní ũyō sōzú, má kīnī, 'Kọpi ícókí fíí vūrā mávé uvuzú rĩ agá ku,' ”
 átã Múngú ā údé dō uvungára rĩ vé tã ĩri ní 'bũ pi gbizú vū be rĩ gé 'dāá. ⁴ Búkũ Múngú vé rĩ lū tã ụ'dù ẹ̀zìrị vé rĩ 'dīni kīnī, “Kúru ụ'dù ẹ̀zìrị gé, Múngú ní uvuzú.” ⁵ Múngú ẹnđi tã 'í ní átá drịdrị 'dāri đđi kīnī, “Kọpi ícókí fíí vūrā mávé uvuzú rĩ agá ku.”

⁶ 'Bá ụrụkọ'bée ícò fi mu uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá, 'bo 'bá ụ'dùkọ múké rĩ yì'bá drịdrị rá rĩ pi, kọpi fíkí muú uvuú vūrā Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá kuyé, ā'diātāsīyā kọpi gākí ụ'dùkọ múké Múngú vé ĩ ní ũlũú rĩ yìgá sī. ⁷ Múngú gō ụ'dù āzi ĩpéé đđi 'bá rĩ pi ní fizú muú uvuzú ívé vūrā uvuzú rĩ gé, ụ'dù 'dĩri

ãndrũ rĩ. Gõ ílí 'duḃũ ãco, Múngú gõ átá 'bāgú Dāwúḃĩ* ní sũ 'í ní átá drĩdrĩ rĩ tĩṇi kĩnĩ,
 “Āndrũ sĩ, ĩmi yĩkĩ dõ ụ'dụkọ Múngú vé rĩ,
 lě ĩmi 'bākí ẹsị tete ku.”

8 Yósũwā† ã sē té dõ kọpi ní uvungára rá, Múngú ícọ té gōó uvungára drĩdrĩ 'dĩlé rĩ vé tã 'yoó ḃĩ ku. 9 'Bo ụ'dụ ãzi drĩ anigé vúlé 'dĩ'đĩ 'bá Múngú vé rĩ pi ní ímúzá uvuzú ni, sũ Múngú ní uvuú ụ'dụ ẹzĩrĩ‡ gé rĩ tĩṇi. 10 'Bá fiipi muḃpi uvuúpi vũrã Múngú ní rizú uvuzú rĩ agá rĩ, ĩri kpá mu uvu ẹzĩ 'í ní ngaá rĩ ã vudrĩ gé, sũ Múngú ní uvuú ívé ẹzĩ ngaá rĩ ã vudrĩ gé rĩ tĩṇi. 11 Lě 'bã ụ'bĩkĩ ũkpõ sĩ fií muḃ vũrã Múngú ní údé uvungára vé rĩ gé 'dãá. 'Bo 'bá gākí dõ tã Múngú vé rĩ sĩ sũ 'bá ĩsērélě vé rĩ pi ní gãá rĩ tĩṇi, 'bá ícókí fií muḃ vũrã uvungára vé rĩ gé 'dãá ku.

12 Ā'diātāsīyā tị Múngú vé rĩ, ĩri ídri rú, ĩri ũkpõ be. Ci sũ ílí ciipi cici rĩ tĩṇi, ĩri fi 'bã ẹsị agá, āzini 'bávé índrĩ agá, ĩri úfí 'bã fã agásĩ, āzini úsõ 'bã fã agá rĩ agásĩ, ĩri tã 'bá ní rií ũsũú 'bá ẹsị agá rĩ pi i'da céré ãmvé. 13 Tã āzi ĩ ní ícọ ũzũú Múngú sĩ bã ni 'dãáyo. Ngá ārěvú céré i'da

* 4:7 4:7 Dāwúḃĩ: Múngú ipě Dāwúḃĩ ri adrií 'bāgú ĩsērélě rĩ pi vé ni, ẹzĩ kĩnĩ, 'bāgú ú'dí ri ímú ifũ ĩrivé úyú agá, ĩri mālũngā rĩ ru muḃú 'dáni'dáni, 'bāgú rĩ Yēsũ Kúrísitõ 'i. 'Í lã Sāwũmā 132:11-12. Tĩkĩ Dāwúḃĩ ri ísú ãkūdē ílí rĩ ca élifũ ãlu (1,000) gí, ílí 'dāri gé, ísú tĩkĩ drĩ Yēsũ Kúrísitõ ri kuyé. 'Í lã 1 Sāmũélě 16-30; 2 Sāmũélě 1-24; 1 'Bāgú 1-2. 4:7 4:7 Sāwũmā 95:7-8 † 4:8 4:8 Yósũwā: Mósē kã drāá gí, Múngú ipě Yósũwā ri 'bá rĩ pi ē drĩ koó muḃú āngũ Kānānā vé rĩ gé. 'Í lã Wũngará 17-24; Yósũwā 1-24. ‡ 4:9 4:9 Múngú uvu ụ'dụ ẹzĩrĩ gé: Múngú gbi ngá rĩ pi ārěvú céré 'du caá ụ'dụ áziyá, ụ'dụ ẹzĩrĩ ni gé, ĩri ní kúru uvuzú. 'Í lã Í'dóngará 2:2.

'i kú Múngú ẹndrẹti gé ămvé. 'Bâ ímú pá tu tã 'bá ní 'oó rĩ ùlũ Múngú ẹndrẹti gé 'bâ tị sĩ.

Yésũ ri átálágú ămbugú

¹⁴ Kúru Yésũ Múngú Mvọpi ní adrií 'bávé átálágú ămbugú, ĩri ní fií muọ adrií Ẹtẹpi Múngú vúgá 'bũ gé 'dǎlé rĩ sĩ, lě 'bâ tukí pá títí 'bávé ẹ'yĩngará agá. ¹⁵ Yésũ 'bávé Átálágú ămbugú 'dĩri nĩ 'bávé ùkpõ àkõ rá, ĩrivé ẹsị nọ 'bávé ùnjĩkányã ã tã sĩ rá. Ụ'bĩkí ĩri létí be àndiándí, sũ ĩ ní 'bâ ụ'bĩ rĩ tịni, 'bo 'o ùnjĩkányã kuyé. ¹⁶ Lě 'bâ 'okí ụrĩ sĩ ku fizú muzú Úpí Múngú ẹsị be múké rĩ vé vũrã mǎlũngã ruzú rĩ gé 'dǎá, àní ã 'bã rí ẹsị ĩdríkídri ązini ẹsị múké, sã 'bá ní ìzākoma lězú rĩ gé.

5

¹ Átálágú ămbugú rĩ, ĩ ĩri ĩpě ĩvé 'bá rĩ pi ăsámvú gé, ĩri ẹzị nga 'bá rĩ pi ăsámvú gé, ri tã 'bá rĩ pi vé rĩ ùlũ Múngú ní. Ẹzị ĩrivé rĩ rizú rọbọṅọ zázú, ązini rizú ngá 'bá rĩ pi ní sěe rĩ 'duzú sězú Múngú ní, ùnjĩkányã kọpivé rĩ ụjízú. ² 'Bá adriipi átálágú ămbugú rú rĩ, ĩri ẹsị 'bã mǎdǎ rizú 'bá tã nĩ 'bá ámá 'bá ku, ĩ ní kọpi ẹ mị ù'bǎá fií ùnjĩkányã 'oó rĩ pi ẹ ìzǎ kozú, ã'diátǎsĩyǎ ĩri ùkpõ àkó, ĩri 'bá ùnjĩkányã 'oọpi ĩndĩ ni. ³ Tã 'dĩri sě ĩri ní rizú rọbọṅọ zázú ívé ùnjĩkányã ụjízú, ązini 'bá rĩ pi vé ùnjĩkányã ụjízú àní 'dĩ.

⁴ 'Bá ăzi ícọ 'i ĩpěe adrií átálágú ămbugú ni rú ẹ ĩnjĩkí rí 'i àní 'dĩni ku, Múngú ri ĩri zị ẹzị rĩ gé nĩ, sũ Múngú ní ǎrónǎ ri zị rĩ tịni. ⁵ Kúrísító

íngú 'i 'yozú kǐnǐ 'i átálágú ãmbúgú 'díní kuyé.
Múngú 'yo ìrì ní kǐnǐ,

“Mi Mvá má vé ni,
ãndrũ sī ma mí Ẹtẹ̀pì.”

⁶ Múngú gō 'yoó dǐjǐ kǐnǐ,
“Mi adri átálágú rú muzú nyonyo,

sũ Mēlēkīzēdékē* ní adrií átálágú rú rĩ tịnì.”

⁷ Yēsũ ní adringára gá nyọ̀ọ̀kú drǐgẹ̀ nōgó rĩ gẹ̀, mã Múngú ri, ngo Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gẹ̀ ìzāngā ìzāngā rú, Múngú ã pa rí 'i drã agásĩ bēnĩ. Múngú yì ìrivé zingára rá, ìrì ní 'i 'bãá vūgá Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gẹ̀, ìrì ìnjǐjǐ rĩ sī. ⁸ Yēsũ ã adri dō Mvá Múngú vé ni drããāsīyã, ìzāngā ìrì ní nyaá rĩ agá, 'du tã Múngú vé rĩ ngaá céré rá. ⁹ Ìzāngā Yēsũ ní nyaá rĩ agá, Múngú mǐlẹ̀ gá 'dãá, Yēsũ rì átálágú ãmbúgú múké ni, ìrì 'bá céré ìrivé tã 'du' bá nga' bá rĩ pì pa ìvé ùnjǐkányã agásĩ muzú 'dání' dání. ¹⁰ Múngú ìpě ìrì ímú adrií átálágú ãmbúgú sũ Mēlēkīzēdékē tịnì.

Ã 'dekí ùnjǐkányã agá ku

¹¹ Tã kárakará anigé 'bá ní kōdô lěé ùlũú ìmì ní, 'bo tã rĩ vé ùlũngára mbamba, ícò fí ìmì drǐgẹ̀ ku. ¹² Ìmivé ẹ̀'yǐngára agá, ìmì úlá fì drĩ kuyé, ìmì té kōdô ìmì ọ̀gũpǐjǐ ìmbá tã Múngú vé rĩ sī nĩ. 'Bo ìmì lěkí ẹ̀ ìmbákí ìmì ní tã Múngú vé rĩ sũ 'bá ríipì Múngú vé tã í'dópi ùnjǐpì ú'dí rú rĩ tịnì, ìmì ìndrékí sũ ùdẹ̀nǎ ì ní tǐí ú'dí rú ríipì bã ndrúupì áyu, ínyá ùkpó ùkpó ni nyaápi ku rĩ tịnì. ¹³ 'Bá

5:5 5:5 Sāwǔmā 2:7 * **5:6** 5:6 Mēlēkīzēdékē: Mēlēkīzēdékē rì 'bāgú Sālēmũ vé ni, sē tākiri Ābūrāmā ní nĩ. 'Í lã í'dóngára 14:18-20; Ēbérè 7:1-17. **5:6** 5:6 Sāwǔmā 110:4

riípi bã ndrúpi ndrundu rĩ índré sũ ùdéná tĩni,
nĩ tã pĩri rĩ áamá be ku. ¹⁴ 'Bá mba' 'bá íc' 'bá gí rĩ
pĩ ri ínáyá ùkpó ùkpó rĩ nya nĩ, ã'diátāsīyā kōpi
nĩkí tã múké pi ãsámví acoó tã ùnjí be gí.

6

¹ Lē 'bā áwíkí adrií sũ 'bá riípi í'dópi tã
Kúrísítō vé rĩ ùnĩípi ú'dí rú rĩ tĩni ku, lē 'bā adrikí
sũ 'bá mbaápi íc' 'bá gí rĩ tĩni. Lē 'bā rikí 'yéńá
rií ìmi ímbá ẹsì újángára ùnjĩkányā 'bá jĩpi fiípi
drā agá rĩ vé tã sī, āzini tã Múngú ri ẹ'yĩzú rĩ
vé tã sī dīi ku. ² Lē 'bā rikí ìmi ímbá bātízīmũ
vé tã sī, drĩ tĩngára vé tã sī, 'bá ùdrā' 'bá gí rĩ pi
vé íngángára gōzú ídri rú rĩ vé tã sī, āzini tã
Múngú ní ímú líi 'bá rĩ pi drĩgē mužú 'dání'dání
rĩ vé tã sī dīi ku. ³ Múngú ã'yĩ dō rá, 'bā ìmi ní
tã urukọ' 'bée ímbá mužú rá.

⁴ 'Bá ĩ ní tã Múngú vé rĩ ùlũú kōpi ní gí, āzini
Índrí Uleterē rĩ ní kōpi ású gí rĩ pi, í'dékí dō ĩvé
ẹ'yĩngára agásī gí, 'bá āzi gō kōpi íjì ẹsì újā dīi
ku. ⁵ Ụ'dụkọ múké Múngú vé rĩ, kōpi ísùkí ùnyĩ
ni rá, kōpi nĩkí ùkpō Múngú vé úmvúlésī ímúzú
tã 'ozú drĩdrĩ 'dīlé rĩ áamá rá. ⁶ 'Bá 'díní 'dĩ' 'bée
kukí dō gārā gá gí, 'bá āzi gō kōpi íjì ẹsì újā dīi
ku. Tã kōpi ní rií 'oó 'dĩri, ĩri adri sũ kōpi ní rií
Múngú vé Mvā gbāá gōó pẹti alambaku sígē dīi
rĩ tĩni, kōpi ri drĩnjá sē ĩri ní 'bá rĩ pi ẹndrẹti gē.

⁷ Nyọọkú yĩgọ ní rií 'dīi drĩ ni gé ānyāngā ní
kazú āní kaka rĩ, nyọọkú 'dĩri, ĩri nyọọkú múké
'bá ómvú 'aápi rĩ ní. Nyọọkú 'díní 'dĩri, Múngú
'bā tākíri drĩ ni gé gí. ⁸ Nyọọkú ùcékúcé ní dujú

amuú 'a ni gé rĩ, ĩri ẹ̀jí ãkó, Múngú ri ĩri tri rá, ẗdũ ni, ĩ ĩri zã ve ãcí sĩ 'dĩĩsĩ rá.

⁹ 'Bá ẹ̀drípíjì 'bá ọ̀mvúpíjì 'bá ní lēélē rĩ pi, 'bá lēkí lūú ĩmi ní 'dĩni, 'bá nĩkí áamá múké 'yozú kínĩ, ĩmi ri tã 'bá rĩ pi ní 'oó pangará ịsúzá ãní rĩ 'o. ¹⁰ Múngú ri tã lị pịrị, tã ĩmi ní rizú 'bá Múngú vé rĩ pi ẹ̀ ịzã kozú, ązini rizú kọpi ẹ̀ ịzã kozú mụzú dđi dđi 'dĩri, ĩri lū kínĩ, ĩmi ri ĩmivé lēngará 'da Múngú ẹ̀ndrẹti gé, tã ni ąvĩ Múngú agásĩ ku. ¹¹ Tã ąmbúgú 'bá ní lēé rĩ, lē ĩmivé ẹ̀sị lēngará vé 'dĩri ą mụ drđrđ cĩmgbá cazú ẗdũ gé, ĩmi ịsúkí rí ngá múké Múngú ní ụyọ ni sọo lēé sēé ĩmi ní ẹ̀sị 'bázú rĩ bēsĩnĩ. ¹² 'Bá lēkí ĩmi ą adrikí ụvú rú ku. 'Bá lēkí ĩmi 'okí tã rĩ sũ 'bá ẹ̀'yĩ 'bá gí adri 'bá ẹ̀sị be mādā ụmvúlésĩ ịmụ 'bá tã Múngú ní ẹ̀zịjì rĩ ịsụ 'bá rĩ pi ní 'oó rĩ tịnị.

Tã Múngú ní ẹ̀zịjì rĩ

¹³ Múngú kã tã rĩ ẹ̀zịjì Ąbūrámã ní, 'bá ązi ąmbúgú Múngú ní ịcọ ụyọ sọo ĩri ą rụ sĩ ni ní adrii 'dāáyo rĩ sĩ, Múngú ní ụyọ rĩ sọzú Ąbūrámã ní 'í rụ sĩ ụgọgọlé rú 'dĩ. ¹⁴ Kínĩ, “Ma mí ní tākiri sē, mi ịmụ tị ịzú ambamba.” ¹⁵ Kúru Ąbūrámã tē ẹ̀sị mādā sĩ, ịsụ ngá Múngú ní ụyọ ni sọo lēé sēé 'í ní rĩ rá.

¹⁶ 'Bá rĩ pi kádō rii ụyọ sọo ụndĩ ruzú, kọpi ri 'bá ąmbúgú ĩ ndēepi rá ni ą rụ ẹ̀dị ụyọ rĩ sọzú. Ụyọ kọpi ní sọo rĩ, kọpi nọkí ku, 'bá ązi gọ ągátá 'bāá ąní ku. ¹⁷ Múngú lē tã 'í ní ẹ̀zịjì rĩ 'daá 'bá ịmụ 'bá tã rĩ ịsụ 'bá rĩ pi ní uletere kínĩ, 'í ịcọ tã 'í ní ẹ̀zịjì rĩ nọo ku. Kúru sọ ụyọ tã 'í ní ẹ̀zịjì rĩ

'duzú ngazú. ¹⁸ Múngú sô ùyô, āzini ezi tã, ícókí tã ìrĩ 'dĩ'bée újá ku, ā'diātāsīyā Múngú ùlì ùnjô ku. Nóni 'bâ ápá'bée 'bâ zũ'bée Múngú ā pálé gá gí nō'bée, lē 'bâ 'bākí ẹsì rizú tã Múngú ní eziì lēé 'oó 'bá ní rĩ ùtēzú, tã Múngú ní eziì rĩ pi, kôpi 'bâ ẹsì ímbá ambamba. ¹⁹ Ẹsì 'bāngará Múngú drìgé rĩ, ìri sē 'bâ pá tu títì, sù ì ní áló ipaá títì rĩ tìni. Ẹsì 'bá ní 'bāá rĩ, ìri 'bâ jì fi mụzú bōngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ā 'a ẹlìzú rĩ* agásì Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrìzú rĩ agá agálésì 'dāá. ²⁰ Yēsù fi mụú adrií Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá 'bâ tã sī drìdrì gí. Ìri nóni átálágú āmbúgú mụzú nyonyo, sù Mēlēkìzēdékē tìni.

7

Átálágú Mēlēkìzēdékē vé tã

¹ Mēlēkìzēdékē 'dĩri, ìri 'bāgú Sālēmū vé ni, āzini ìri átálágú Múngú āmbúgú 'bá drìgé céré rĩ vé ni. Mēlēkìzēdékē pi ìsúkí ì Ābūrāmā be lẹtì gé, ìsú ākūdē Ābūrāmā íbì ímù ẹ'dì ìri ní 'dì 'bāgú rĩ pi ndēzú rĩ gélésìla, Mēlēkìzēdékē kã Ābūrāmā ri ìsú, sē ìri ní tākìri. ² Kúru ngá Ābūrāmā ní ẹrì ẹ'dì gélésì rĩ pi, ngá mụdrì agá, í'dù ālu ni sēé Mēlēkìzēdékē ní. Rù Mēlēkìzēdékē rĩ vé ífífì “‘Bāgú tã pìrì vé ni,” āzini 'bāgú Sālēmū vé ni,

* **6:19** 6:19 Bōngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ā 'a ẹlìzú rĩ: Bōngó 'dĩri ẹlìkí Vūrā Uletere rĩ pi āsámú Vūrā Uleteretere rĩ be rĩ āní. Átálágú āmbúgú rĩ 'yẹná aga fi bōngó rĩ agásì Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá nì, ā'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere ñìpi pọwọpọwọ rĩ agá 'dāá. 'Í lã Lẹvítíkà 16; Mátáyo 27:51; Mārākò 15:38; Lúkà 23:45; Ĕbéré 6:19-20; Ĕbéré 9:1-7. **7:1** 7:1 Í'dóngará 14:17-20

ífífi ni “‘Bāgú tākíri vé ni.” ³ Īri étépi ākó éndrépi ākó, ĩri úyú ākó, ụ'dụ ĩ ní ĩri tizú, āzini ĩri ní drāzú rĩ, 'bá āzi nĩ kuyé, adri sụ Múngú Mvọpi tịni. Īri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

⁴ Īndrekí drī Mēlēkīzēdékē vé āmbūgū ká! 'Bá Īsērélē vé rĩ pi vé é'bípí Ābūrámā í'dụ ngá 'í ní éří ẹ'dí gé 'dāá rĩ pi, ngá mụdrị agá, í'dụ ālu ni sēé ĩri ní. ⁵ Tāimbị Mósē vé rĩ lē atala* úyú Lévī vé rĩ agá rĩ pi ā sokí ngá ĩvé édrípíi Īsērélē vé rĩ pi drígé sī. Kọpi ā adrikí dō céré úyú Ābūrámā vé ni drāāsiyā, kọpivé ngá mụdrị agá, lē kọpi ē í'dúkí ālu ni sēé.† ⁶ 'Bo Mēlēkīzēdékē ā adri dō úyú Lévī rĩ pi vé ni ku drāāsiyā, Ābūrámā vé ngá mụdrị agá, í'dụ ālu ni sēé Mēlēkīzēdékē ní. Mēlēkīzēdékē sē tākíri Ābūrámā Múngú ní tǎ ẹzií ĩri ní rĩ ní. ⁷ 'Bá tākíri sēepi rĩ, ĩri āmbúgú ũkpō be, ndē 'bá tākíri ịsúpí rĩ rá, 'bá rĩ pi ārēvú céré nĩkí tǎ 'dĩri rá. ⁸ Atala ri'bá ngá mụdrị agá, ālu ni u'dụ'bá rĩ pi, kọpi 'bá ũdrā'bá ũdrādrā ni pi, 'bo Mēlēkīzēdékē ndē kọpi āmbūgū sī rá, ā'diātāsīyā lūkí 'bá ní kīnī, ĩri adri mụzú nyonyo. ⁹ Úyú Lévī vé rĩ pi ri ngá ịkūnā 'bá rĩ pi drígé sī, ngá kọpi ní ịkūnāá rĩ, ngá mụdrị agá, 'bá rĩ pi ālu ni í'dụ sē. Ābūrámā kǎ ngá ālu mụdrị agá í'dụ sēé Mēlēkīzēdékē ní, adri sụ úyú Lévī vé ịfū'bá

* **7:5** 7:5 Atala rĩ pi: 'Bá Īsērélē vé rĩ pi āsámvú gé, 'yéná átálágú ri rọbọṅọ zǎ Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá nī. Atala rĩ pi ri ịfū úyú Lévī vé rĩ agá. † **7:5** 7:5 Ngá mụdrị agá, ịmi ri ālu ni í'dụ sē: Tāimbị Mósē vé rĩ 'yo kīnī, lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē í'dúkí ngá mụdrị agá, ālu ni sēé Múngú ní. 'Í lǎ Lévītíkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24; Dētōrōnómē 12:5-19; 14:22-29.

úyú Ābūrámā vé rĩ agá rĩ pi ní ngá ãlu mụdrị agá í'dú sē Mēlēkīzēdēkē ní rĩ tịnị, ¹⁰ ã'diātāsīyā Mēlēkīzēdēkē pi ní ĩ ịsúzú Ābūrámā be rĩ gé, ịsú ãkūdē tịkí drī Léví ri kuyé, ímụkí ịri tịj vúlé vúlé rú ịfūū Ābūrámā vé úyú agá.

Yēsū adri sū Mēlēkīzēdēkē tịnị

¹¹ Tāimbị Mósē vé rĩ 'yo kīnī, 'bá atala rú rĩ pi ịfū súrú Léví‡ vé rĩ agá. 'Bo atala rĩ pi té dō sē 'bá rĩ pi vé ùnjīkányā ri de rá, ícókí té átálágú āzi sū Mēlēkīzēdēkē tịnị ni lēé dīj ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rĩ ca té gí.

¹² Tā ĩ ní rizú átálágú ịpēzú rĩ újákí dō gí, lē ã újákí kpá tāimbị rĩ rá. ¹³ 'Bá 'bá ní rií tā ni átá 'dīri, ịri 'bávé Úpí 'i. Súrú ĩ ní Úpí ri tizú rĩ agá, 'bá āzi drī ịfūupi ẹzị ngaapi átálágú rú vūrā rōbōṅṅō zāzú rīſ gé ni 'dāayo. ¹⁴ 'Bá ãlu ãlu nī áamá rá 'yozú kīnī, Úpí íbí ịfūū súrú Yúdā vé rĩ agá. Mósē 'yo 'i tị sī 'yozú kīnī, átálágú āzi ri íbí ịfū súrú 'dāri agá 'dīni kuyé.

¹⁵ Átálágú āzi ịfū dō Mēlēkīzēdēkē tịnị, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, tā Múngú ní rizú atala rĩ pi ùpēzú rĩ újā 'i gí. ¹⁶ Átálágú 'dīri ịpēkí ịri súrú ịrivé rĩ ã tā sī kuyé, 'bo ịpēkí Átálágú 'dīri, ã'diātāsīyā

---

‡ **7:11** 7:11 Léví: Atala Ịsērélē rĩ pi vé rĩ ãrēvú céré íbíkí ịfūū úyú Léví vé rĩ agá. **§ 7:13** 7:13 Vūrā rōbōṅṅō zāzú rī: Vūrā rōbōṅṅō zāzú ni anigé Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dāá, átálágú rĩ ri rōbōṅṅō zā ãní Múngú ní 'bá rĩ pi trúzú ịvé ùnjīkányā agásí. Vūrā ẹjīngūrú zāzú ni anigé Vūrā Uletere rĩ gé Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá, átálágú rĩ ri ẹjīngūrú zā ãní Múngú ní ụ'bụtịṅá sī, āzini ùndrēṅá sī sá Múngú ri zizú rĩ gé.

īri ímú adri mužú nyonyo. ¹⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo 'díní kīnī,

“Mi adri átálágú rú mužú nyonyo,

sū Mēlēkīzēdékē ní adrií átálágú rú rī tīnī.”

¹⁸ Tāimbī ūku rī 'dukí 'bāá jēlé gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ūkpō ākó, āzini ēzī ākó, ¹⁹ ā'diātāsīyā tāimbī Mósē vé rī ícá sēé 'bá rī adrií ūnjikānyā ākó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bá ri ésí 'bā drī ni gé, īri sē 'bá 'bá útrú ānī ĩnyīná Múngú vúgá.

²⁰ Múngú sō ūyō 'Bá múké 'dīri ĩpēzú átálágú rú nī, 'bo atala urukō ĩ ní ūpēé rī pi Múngú sō ūyō ni nī kuyé. ²¹ 'Bo Múngú 'bā Yēsū ri adrií átálágú rú ūyō īri ní sōó rī sī, sō ūyō rī 'díní kīnī, “Úpí Múngú sō ūyō rī gí,

ícá 'í úmī újá ku,

‘Mi adri átálágú rú mužú nyonyo.’ ”

²² Tā Múngú ní ēzī, īri ni ūyō ni sōó rī, sē nóni Yēsū íjī ūndī múké agaápi rá ni, sō ūyō ūkpó ūkpó kīnī, ā ūtēkí ūndī rī vé tā ūtētē.

²³ Atala kárakarā ngakí ēzī mužú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ūdrākí úyé. ²⁴ 'Bo Yēsū ri áwí adri mužú nyonyo. Kúru īri áwí adri mužú átálá rú nyonyo. ²⁵ Kúru 'bá ímú 'bá Múngú vúgá Yēsū ā tā sī rī pi, Yēsū ri kōpi pa ívé ūnjikānyā agásī nyonyo, ā'diātāsīyā īri nījī ri Múngú ri mā kōpivé tā sī nī.

²⁶ Yēsū ri átálágú āmbúgú riipi ngá 'bá ní lēé rī sēépi 'bá ní rī, īri uletere, īri ūnjikānyā ākó, gūkí īri kú túngú 'bá ūnjikānyā be rī pi āsámvú gé sī. Múngú jī īri mužú adrií vūrā ívé ĩnjī ĩnjī 'bū

gé 'dǎá rĩ gé. ²⁷ Yésũ vé rǒbǒṅṅǒ adri sũ rǒbǒṅṅǒ atala ambugu rĩ pi ní rií zǎá ú'dú ǎlu ǎlu rĩ tĩni ku. Kǒpi ri í'dó rǒbǒṅṅǒ rĩ zǎ ívé ũnjĩkǎnyǎ ũjĩzú drĩdrĩ. Vúdrĩ ni gé, kǒpi kúru rǒbǒṅṅǒ 'bá rĩ pi vé ũnjĩkǎnyǎ ũjĩzú rĩ zǎ ndǒ. 'Bo Yésũ sē 'i drǎá rǒbǒṅṅǒ rú vú ǎlu 'bá rĩ pi ní céré. ²⁸ Tǎimbĩ Mósē vé rĩ lũ kĩnĩ, 'bá rĩ ǎ 'o dǒ ũnjĩkǎnyǎ ĩndĩ drǎáǎsĩyǎ, ĩ ícǒ ĩri ĩpē 'bǎ átálágú ǎmbúgú ni rú rá. 'Bo Múngú sē tǎimbĩ rĩ drĩdrĩ, vúdrĩ ni gé, ĩri ní ũyǒ sǒzú 'ĩ Mvǒpĩ ri ĩpēzú. Múngú ĩpē ívé Mvǎ adrii átálágú ǎmbúgú rú tǎ be pĩri mužú nyonyo.

8

Kúrísitǒ ri átálágú ǎmbúgú ũndĩ ú'dí rĩ vé rĩ

¹ Tǎ ǎ pá ǎmbúgú rĩ, ĩri 'dĩ, 'bávé átálágú ǎmbúgú rĩ mu úrí vũrǎ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ gé 'bũ gé 'dǎá Múngú vé drĩ ǎndépĩ gé. ² 'Bǎkĩ ĩri ǎzĩ ngaá átálágú ǎmbúgú rú Gǎkũ Múngú vé rĩ agá. Gǎkũ 'dĩri, ĩri Jó áda, Úpĩ Múngú sĩ nĩ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá áda sĩ nĩ kuyé.

³ Atala ambugu rĩ pi ǎrēvú céré, kǒpivé ǎzĩ rizú fēfē 'duzú sēzú Múngú ní, ǎzini rizú rǒbǒṅṅǒ zǎzú. Lē átálágú ǎmbúgú Yésũ ǎ sē kpá ngá ǎzi Múngú ní rǒbǒṅṅǒ rú ĩndĩ. ⁴ Yésũ ǎ adri té dǒ nyǒǒkú drĩgé nǒgǒ anigé, ícǒ té adrii átálágú rú ku, ǎ'diǎtǎsĩyǎ atala urukǒ ǒtú ĩnǒgǒsĩ anigé kǒpi ri rǒbǒṅṅǒ zǎ sũ tǎimbĩ Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩni.

5 'Bo gākū Múngú vé* kôpi ní rizú ẹ̀zì ngazú 'a ni gé vù drìgé nǒgó rĩ, i'da índríkíndrĩ Jó Múngú vé 'bù gé 'dǎá rĩ. Mósē kā í'dó Gākū Múngú vé rĩ sị, Múngú átá ĩri ní tǎ ni ũkpó ũkpó kīnī, “Lē mī údé ngá rĩ pi ǎrēvú céré sǔ má ní i'daá mí ní írǎ Sīnáyī vé rĩ drìgé 'dǎá rĩ tịnī.” 6 'Bo Múngú ĩpē Yēsù ri nī, ẹ̀zì ĩri ní ngaá rĩ ndē ẹ̀zì atala ụkụ 'dǎ'bée ní ngaá rĩ rá, ǎ'diātāsīyā ũndī ĩri ní ruụ 'bá ǎsámvú ícízú Múngú be rĩ, ĩri múké, ndē ũndī ọtú ụkụ 'dǎri rá.

7 Ũndī Múngú ní ruụ drìdrì 'dǎri ǎ adri té dō múké, Múngú ícọ́ té gōó ũndī ǎzi ruụ dđi ku. 8 'Bo Múngú ndre tǎ 'bá rĩ pi ní 'oó rĩ adri múké ku, ĩri ní 'yozú kīnī,

“Sǎ ǎzi ri ímú 'dđi'dđi,
ma ímú ũndī ú'dí ru
'bá Īsērélē vé rĩ pi be,
ǎzini 'bá Yúdǎ vé rĩ pi be.

9 Ũndī má ní lēé ruụ 'dđri adri sǔ ũndī
má ní ọtú ruụ kôpi ẹ̀'bípíjì,
má ní kôpi ẹ̀ drì ruụ

kôpi íjì ĩfūú ǎngū Ējēpétō vé rĩ agásī rĩ tịnī
ku,
ǎ'diātāsīyā kôpi 'dụkí ũndī má ní ruụ rĩ vé tǎ
ngaá kuyé,
má adi kôpi má drìgé sǐ gí,

* 8:5 8:5 Gākū Múngú vé rĩ: Múngú ẹ̀zì Mósē ní kīnī, Mósē ǎ sị Gākū ǎngū ǎ'wí cinyáfǎ rú rĩ agá 'dǎá, ǎ 'bákí rí tǎmbì Múngú vé rĩ 'a ni gé 'dǎá, 'bá rĩ pi ǎ ríkí u'dụụ muzú vūrǎ rĩ pi gé sǐ. Sōlómónǎ sị Jó Múngú vé rĩ Yērúsálémǎ gá 'dǎá, ícókí u'dụụ ku. Atala rĩ pi ri rǒbǒjọ zǎ Múngú ní vūrǎ ĩrĩ 'dđi'bée agásī. Í lǎ Ẹ̀zì 7:44-45. 8:5 8:5 Wùngará 25:40

ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dĩri nĩ.

10 Ma Úpí 'i, á 'yo nĩ,
ũndĩ má ní lěé rụjụ 'bá Īsērélě vé rĩ pi be rĩ,
ĩri 'dĩni.

Lókí 'dāri ã vùdrĩ gé,
ma ímụ mávé tǎimbị sě fi kọpi ã úmĩ gé,
āzini ma ímụ mávé tǎimbị sī kọpi ẽ ẹsị agá.

Ma ímụ adri Múngú kọpivé ni,
kọpi ímụ adri 'bá mávé ni.

11 'Bá āzi gō 'bá 'í gārā gá rĩ ímbá ku,
dōku 'bá āzi gō 'í ẹdrịpị ri ímbá 'yozú kínĩ,
'Mí nĩ Úpí Múngú rí' 'dĩni ku,

ã'diātāsīyā kọpi cére ímụ ma nĩ rá,
í'dózú 'bá ĩ ní ndreé kuú ẹzị ākó rĩ pi vúgá
cĩngbá cazú 'bá ambugu rĩ pi vú.

12 Ma kọpi trũ ívé ũnjĩkānyā agásĩ rá,
á gō kọpivé ũnjĩkānyā ã tā 'bāá áwí mǎ ẹsị
agá ku."

13 Ũndĩ ú'dí Múngú ní rii tā ni átá 'dĩri lū 'yozú
kínĩ, ũndĩ ọtụ 'í ní rụjụ drịdrị 'dāri nga nóni ẹzị
ku, ẹsị mǎdǎ, ĩri ímụ adri 'dǎáyo.

9

*Gākū Múngú vé ĩ ní rizú ĩri ĩnjizú vū drịgé
nōgó rĩ*

1 Ũndĩ drịdrị Múngú ní rụjụ 'bá Īsērélě vé rĩ
pi be rĩ gé, ụtị tǎimbị kọpi ní rizú 'i ĩnjizú ni,

āzini kōpi ā adrikí Gākū Múngú* ri ìnjǐzú ni be vū drǐgé nōgó. ² Sìkí Gākū Múngú vé rǐ, ẹlìkí 'a ni ìrǐ. Gākū rǐ ā 'a tì gélésǐ rǐ, ìri Vūrā Uleterere ni, 'bākí aya ì ní údé ācǐ ũ'yūzú sǐ ni gé sǐ ni kú 'a ni gé 'dāá, āzini 'bākí mísá, 'bākí pánga ì ní sēé Múngú ní rǐ kú mísá rǐ drǐgé 'dāá. ³ Jó rǐ vé 'a āzi agálésǐla ì ní 'a ni ẹlǐ bōngó sǐ cí rǐ, ìri Vūrā Uleteretere ni. ⁴ Vūrā Uleteretere rǐ agá 'dāá, 'bākí ngá ì ní údé dábū sǐ rizú ẹjǐngǔrú zāzú ni, āzini 'bākí kpá sǒndúkū ũndǐ vé rǐ, njǒkí rú'ba ni dábū sǐ. Sǒndúkū ũndǐ vé rǐ agá 'dāá, ũ'bākí ngá ā ọsǔkā caá na, ngá ì ní ũ'bāá rǐ pi, ũdrǐ ì ní gbíí dábū sǐ ì ní rizú mánā† 'bāzú rǐ, Ārónā vé túré rú'ba be rūrúpi kú ìbìbì rú rǐ, āzini ìrā kpọlọ'bu ì ní tǎimbì mụdrǐ ũndǐ ruzú rǐ sǐ rú'ba ni gé rǐ. ⁵ Údékí ìndrìlìkí ìrǐ mālāyíkā vé ni, kōpi ásúkí sǒndúkū rǐ rāpā ì ụpelé'bí ā ndúgé, kōpivé ụpelé'bí ẹ ìndrìkíndrǐ ọzụ sǒndúkū rizú ũndǐ ruzú rǐ ẹ drǐ, vūrā 'dǐri átálágú āmbúgú rǐ ní rizú ārí uyazú 'bá rǐ pi vé ũnjǐkānyā ụjǐzú rǐ, 'bo ícókí tǎ rǐ vé ífífí ũlūu mụzú 'dé'dé lókí nōri gé ku.

⁶ Atala rǐ pi kádō ngá ì ní ũlāá 'dǐ'bée ũ'bāá 'dǐri tǐnǐ gí, ụ'dú céré kōpi ri fi Gākū Múngú vé rǐ ā 'a tì gélésǐ rǐ agá, ri ẹzǐ ì ní sēé ì drǐgé rǐ nga.

* **9:1** 9:1 Jó Múngú vé rǐ: Jó Múngú vé rǐ 'yéná ālukúta Yẹrúsālēmā gá 'dāá. Atala rǐ pi 'yéná ri rọbọjọ zā Jó rǐ agá 'dāá nǐ, sụ tǎimbì Mósē vé rǐ ní 'yoó rǐ tǐnǐ. Múngú ri dǐ Vūrā Uleteretere rǐ gé, Jó Múngú vé rǐ agá 'dāá. † **9:4** 9:4 Mánā: Mánā ri ānyāngā Múngú ní Ìsēé 'bá Ìsērēlẹ vé rǐ pi ní rǐ. Ìsē sá kōpi ní adrízú āngū à'wí cínyáfā rú rǐ agá 'dāá ìlì pùkú sụ rǐ gé. Í lā Wụngará 16:1-36.

7 'Bo 'yéṅá átálágú àmbúgú‡ rĩ fi Gākū Múngú vé ĩ ní ẹlìṣí agálésíla Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá nĩ, ílì àlu agá, ĩri 'yéṅá fi vú àlu. ĩri fi mu ànyāpá àrí uya ívé ùnjìkányā ùjìzú, àzini 'bá rĩ pi vé ùnjìkányā ùjìzú. Ùnjìkányā 'bá rĩ pi ní rií 'oó 'dĩri, kòpi nìkí áamá 'yozú kínì ĩ ri ùnjìkányā 'o 'dínì kuyé. 8 Tā ĩ ní ùlāá 'dĩ'bée sī, Índrì Uletererē rĩ i'da 'bá ní kínì, Gākū rĩ ní drī adrizú anigé rĩ gé, zìkí kẹ̀tẹ̀ ĩ ní fizú àní Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá rĩ kuyé. 9 Tā ĩ ní ù'bìṣí 'dĩ'bée, ĩri 'bá ní tā lókí àndrū nōri vé rĩ ùlū. ĩri lū kínì, ànyāngā, àzini ngá àrí be ĩ ní rií sēé zāá Múngú ní rōbōṅṅò rú rĩ pi, ícò 'bá ri' 'bá Múngú ri ìnjì' 'bá rĩ pi ē ẹ̀sì újá ícá uletere ku. 10 Tā ùkú rĩ, ĩri 'yéṅá rizú ínáyá pi à tā 'duzú ngazú, ngá mvungará be, àzini rizú tǎimbì rú' 'bá ùjìzú rĩ à tā 'duzú ngazú. Tā ĩ ní ùlūú 'dĩ'bée céré rizú rú' 'bá nōri vé tā 'duzú ngazú rĩ. Tā 'dĩ'bée ímú ĩ újá ícá múké, cìngbá lókí Múngú ní ímúzú ùndì ú'dí rĩ ruzú rĩ gé.

Kúrísítò vé àrí dā rōbōṅṅò rú

11 Kúrísítò kǎ ícá ímú adrií átálágú àmbúgú, ìjì tā múké vū drìgé nōgó. Gō fí muṣú adrií Gākū Uleteretere 'bù gé rĩ agá 'dāá, Gākū 'dĩri 'bá áda sị nĩ kuyé, àzini adri Gākū vū drìgé nōgó ni kuyé. 12 Kúrísítò fi muṣú adrií Vūrā Uleteretere 'bù gé 'dāri agá vú àlu 'bá céré ní. Sē ívé àrí dāá 'bā pazú 'bávé ùnjìkányā agásì nyonyo, adri ndrìṣí

‡ 9:7 9:7 Átálágú àmbúgú rĩ: Átálágú àmbúgú rĩ fi Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá vú be àlu, ĩri mu àrí uya Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá, 'bá Ísèrélè vé rĩ pi trüzú àní ívé ùnjìkányā agásì, 'bá Ísèrélè vé rĩ pi ri ànyāngā a'bi ọ'dù 'dĩri gé. 'Í lā Lẹ̀vìṣíkà 16.

ārí sī dōku tị mváṅá ārí sī kuyé. ¹³ Tāimbị Mósē vé rī agá, 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rī pi, ĩ ndrĩĩ ārí uya, dōku tị ārí uya kọpi ā rụ'bá gá sī, āzini ĩ tị kājóná rú ni zā ve úfúrágú rú, ĩ kọpi ā rụ'bá fu āní, kọpi ā rụ'bá ē ícá rí ule. ¹⁴ Ĭmi ndrekí drĩ ká, ārí Kúrísítō vé rī, ĩri 'bávé ũnjĩkānyā ũjĩ ndē ārí ānyāpá vé rī rá. 'Bo Yésũ ri ũnjĩkānyā ākó, Ĭndrí Múngú vé adriípi 'dáni'dáni rī vé ũkpō sī, Yésũ sē 'i drāá rọbọṅọ rú Múngú ní, 'bā pazú drā agásī, 'bā ngakí rí ẹzị Múngú ídri rú rī ní.

¹⁵ Kúrísítō ri 'bá rī pi āsámvú údé Múngú be nī ũndĩ ú'dí ĩ ní rụy rī sī, 'bá Múngú ní zịĩ rī pi, kọpi ímụ tã ĩ ní ẹziĩ adriípi muzú 'dáni'dáni rī ísú rá. 'Bá ũnjĩkānyā 'o'bá ũndĩ ĩ ní rụy drĩdrĩ gé rī pi, Kúrísítō vé drāngará pa kọpi gí. ¹⁶ 'Bá āzi ẹzi dō ívé ā'bú lēé sēé mváṅá ívé rī ní, mváṅá rī ícọ drĩ ā'bú rī 'duyú 'í ní ku, étẹpi ri drā ũgbále ká. ¹⁷ Mvāṅá rī ā'bú étẹpi ní ẹziĩ rī rụ ísúzá étẹpi drā gí. 'Bá tã rī ẹziĩpi rī dō drĩ ídri rú, tã ĩri ní ẹziĩ 'dĩri ícọ drĩ ẹzị ngaá ku.

¹⁸ Sēzú ĩ ní ānyāpá ārí dāzú rọbọṅọ rú ũndĩ drĩdrĩ 'dāri ruzú āní. ¹⁹ Mósē ká tāimbị rī ũlũú 'bá rī pi ní cére gí, ĩri ní peṭi í'dúzá, ĩri ní ĩbịbị ũdrōzú bāákú ika ni sī peṭi rī sígé, ĩri ní suzú ārí tị mváṅá vé ĩ ní usáá yĩĩ sī rī agá, ĩri ní uyazú 'bá rī pi ā rụ'bá gá sī, āzini búkũ tāimbị vé rī ā rụ'bá gá. ²⁰ Mósē ní 'yozú 'bá rī pi ní kĩnĩ, "Ārí 'dĩri Múngú ní ũndĩ ruzú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi

'dukí tã ni ngaánga rĩ. §” 21 Mósē ní ãrí uyazú Gākū Múngú vé rĩ ã rụ'bá gá, āzini ngá ārēvú céré ĩ ní áyú Múngú ri ĩnjĩzú rĩ pi ã rụ'bá gá sī. 22 Tāĩmbị Mósē vé rĩ 'yo kīnī, lē ngá rĩ pi ārēvú céré ã uyakí ãrí kọpi ã rụ'bá gá sī, kọpi ē ícákí rí ule. Ārí dā dō kuyé, trūkí 'bá rĩ pi ĩvé ũnjĩkányā agásī ālunjáni ku.

23 Ngá Gākū Múngú vé rĩ agá 'dĩ'bée, kọpi índríkíndrĩ ngá 'bụ gé 'dāá rĩ pi vé rĩ, ĩ kọpi ũjĩ ícá ule ãrí ānyāpá vé ni sī. 'Bo ngá 'bụ gé 'dāá rĩ pi, ĩ kọpi ũjĩ ícá uleterē ãrí Yēsũ vé rĩ sī, ãrí Yēsũ vé rĩ ndē ãrí ānyāpá vé rĩ rá. 24 Īmi nĩkí rá 'yozú kīnī, Kúrísítō fi ẹzị ngá Gākū Múngú vé 'bá áda ní sịj vū drĩgé nōgó rĩ agá kuyé, Gākū Múngú vé vū drĩgé nōgó 'dĩri i'da índríkíndrĩ Jó Múngú vé 'bụ gé 'dāá rĩ vé rĩ. Kúrísítō fi Vūrā Uleteretere 'dĩri agá 'dāá ọ'dúkúlegúsī, fi mụy adrií Múngú be trụ 'bā tã sī. 25 Yēsũ ẹnđi 'i fií 'bụ gé 'dāá 'i sēé drāá dđi dđi sũ átálágú āmbúgú riipi 'i ẹnđiipi úfipi dđi dđi Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá ílĩ ālu ālu, riipi ānyāpá ãrí uyaápi rĩ tịnị kuyé. 26 Tã rĩ ã adri té dō 'dĩri tịnị, Kúrísítō ri té 'i ẹnđi sē 'dị drā dđi dđi í'dózú lókí ĩ ní vū rĩ gbizú rĩ gé 'dāá. 'Bo ĩri ní adrií sũ 'dĩri tịnị kuyé rĩ sī, ímụ 'yéná vú

---

§ 9:20 9:20 Ārí 'dĩri Múngú ní ũndĩ ruzú ĩmi be rĩ: Ārí 'dĩri 'bá rĩ pi vé ũnjĩkányā ũjĩ, ĩri sē kọpivé ũndĩ Múngú be rĩ adri múké. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi rikí tị, āzini ndrĩj zāá Múngú ní rọbọjọ rú, ā ũjĩ rí ĩvé ũnjĩkányā, ĩ adrikí rí ule. Rọbọjọ ĩ ní zāá 'dĩri i'da Yēsũ vé drāngará pẹti alambaku sígé sũ Kābīlō Mvā Múngú vé rĩ tịnị rĩ. Ārí Yēsũ vé dāápi rọbọjọ rú 'dĩri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi trū ĩvé ũnjĩkányā agásī. 'Í lā Wűngará 24:8; Lẹvītĩkā 16:11-19; Mátáyo 26:28; Mārākō 14:24.

ãlu lókí ùdũ vé rĩ gé, ímù 'i sěé 'dị drāá rọbọṅọ rú 'bávé ùnjikānyā ã de rí ãní.

²⁷ Vũ drịgé nọgọ, 'bá ri drā 'yéná vù ãlu, 'bá rĩ drā dō gí, ĩ kúru ĩrivé tã lị. ²⁸ ĩri 'díní, Kúrísítō drā kpá vù ãlu, 'bá kárákará pi vé ùnjikānyā ã de rí ãní. ĩri gō ímù dī, ĩrivé ímúngará 'dĩri adri 'yozú kíní, ĩri ímù ùnjikānyā sě de 'díní ku, ĩri ímù 'bá ri' 'bá ĩri ùtē' 'bá rĩ pi pa ĩvé ùnjikānyā agásĩ.

10

Kúrísítō drā rọbọṅọ rú vù ãlu 'bá rĩ pi ní cére

¹ Tãimbí Mósē vé rĩ, ĩri índríkíndrĩ tã múké ímùpi drĩdrĩ 'dílé rĩ vé rĩ. Tãimbí 'dĩri adri tã múké ímùpi rĩ kuyé, ã'diātāsīyā rọbọṅọ ĩ ní rii zāá ílĩ ãpí 'dĩri, ícọ 'bá ímù' 'bá Múngú ri ĩnjĩ' 'bá rĩ pi vé ùnjikānyā ùjĩ de kọpi ã rụ' 'bá gá sĩ cére ku. ² Rọbọṅọ ĩ ní rii zāá 'dĩri ã ùjĩ té dō 'bá ri' 'bá Múngú ri ĩnjĩ' 'bá rĩ pi vé ùnjikānyā uletere rá, gōkí té rii rọbọṅọ āzi zāá dī dī ùnjikānyā ùjĩzú ãní ku, ĩ té 'bá Múngú ri ĩnjĩ' 'bá rĩ pi vé ùnjikānyā ùjĩ vù ãlu, kọpi gōkí té rii ùnjikānyā ã tã ùsụ dī ku. ³ Rọbọṅọ ĩ ní rii zāá ílĩ ãpí 'dĩri lū kíní, ùnjikānyā anigé, ⁴ ã'diātāsīyā tị ágó ári dōku ndrĩ ári ícọ ùnjikānyā ùjĩ ku.

⁵ Kúrísítō kã ímù vù drịgé nọgọ, 'yo Múngú ní kĩnĩ,

“Ngá mí ní lěé má vúgá rĩ adri rọbọṅọ zāngará, āzini ānyāngā sēngará kuyé,
'bo mí lē mâ sē mâ rụ' 'bá rọbọṅọ rú áyu.

⁶ Rọbọṅọ ĩ ní rii zāá, āzini ngá ụrụkọ ĩ ní rii sěé ùnjikānyā ùjĩzú rĩ,

sē mí ní ãyĩkō ku. ⁷ Má ní kúru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma ícò tã mí ní lée rĩ 'o rá, sũ ĩ ní sĩí Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩni.' ”

⁸ Yēsũ ní 'yozú Múngú ní kīnī, “Rõbõṅõ ĩ ní rií zãá rĩ, āzini ānyāngã ã fífí ĩ ní rií sēē ũnjĩkãnyã ũjĩzú rĩ mí ã'yĩ ku, dõku mí adri ãní ãyĩkō sĩ ku,” 'Bo tãĩmbĩ Mósē vé rĩ lē ã 'okí tã rĩ 'dĩni. ⁹ Yēsũ ní 'yozú Múngú ní kīnī, “Ma nō, má ímú tã mí ní lée ã 'okí rĩ 'dujù ngáá.” Yēsũ ku létĩ drĩdrĩ ĩ ní rizú rõbõṅõ zãzú 'dãri rá, í'dú ú'dí rĩ ězĩ ngazú áyu. ¹⁰ Yēsũ Kúrísítõ ní tã Múngú ní lée ã 'okí rĩ 'dujù ngáá, ĩri ní 'i sēē drãá vú ãlu 'bã tã sĩ rĩ sĩ, sē 'bá ní adrizú ãní ule nō.

¹¹ Ụ'dú ãlu ãlu, atala rĩ pi ri pá tu ụrụ sĩ ri rõbõṅõ ẹndị zã, rõbõṅõ kọpi ní rií ẹndị zãá 'dĩri ũnjĩkãnyã de ãní ku. ¹² 'Bo Kúrísítõ sē 'i drãá rõbõṅõ rú 'bã rĩ pi vé ũnjĩkãnyã ũjĩzú ãní vú ãlu, nóni mụ úrí Múngú vé drị ẹndẹpi* gélésĩla. ¹³ ĩri adri 'dãlé cĩngbã Múngú ní ímúzú sězú ĩri ní ívé ari'ba rĩ pi 'bãzú 'ĩ ã pálé gá rĩ gé. ¹⁴ ĩrivé drãngará vú ãlu rõbõṅõ rú rĩ sĩ, ọyụ 'bã ũnjĩkãnyã agá rĩ pi, újã kọpi adri 'bã Múngú vé ni mụzú nyonyo.

¹⁵ Drĩdrĩ ni, Índrí Uleteré rĩ lū 'bá ní tã 'dĩ'bée nĩ kīnī,

¹⁶ “Ma Úpí 'i, á 'yo nĩ,

ũndĩ má ní lée ímú rụjù kọpi be rĩ, ĩri 'dĩni,
sã ni kãdõ ícò,
ma mávè tãĩmbĩ sē fi kọpi ã úmĩ gé,

10:7 10:7 Sãwùmã 40:6-8   **10:8** 10:8 1 Sãmũelē 15:22-23

* **10:12** 10:12 Drị ẹndẹpi rĩ: Drị ẹndẹpi vé íffí, ĩri vūrã Múngú vé ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ, āzini vūrã ũkpõ sězú rĩ.

ma mávė tāĩmbĩ sĩ kòpi ẽ ẹsị agá.”

17 Índrĩ Uleterere rĩ gō 'yoó kĩnĩ,

“Kòpivė ùnjĩkǎnyǎ, ǎzini tǎ ùnjĩ kòpi ní 'oó rĩ
á gō tǎ ni 'bǎá má ẹsị agá ku.”

18 Múngú trũ dō 'bá rĩ ùnjĩkǎnyǎ agásĩ gí, ícó
ròbòṅṅò sée zǎá ùnjĩkǎnyǎ ùjǐzú ku.

Lē 'bâ útrúkí 'bâ mujú ìnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá

19 Má ẹdrípíi má ọmvúpíi, ǎrĩ Yésũ vé dǎapi
rĩ sĩ, 'bǎ nóni ícó fi ca Múngú ẹndrẹti gé Vǔrǎ
Uleteretere rĩ agá 'bũ gé 'dǎá ỳrĩ ǎkó. ²⁰ Yésũ vé
drǎngará zĩ 'bá ní létì ú'dí ídri vé rĩ nĩ, sē 'bǎ ícó
fi bǒngó ĩ ní Jó Múngú vé rĩ ǎ 'a ẹlìzú rĩ agásĩ,
muzú Vǔrǎ Uleteretere ĩ ní ìnjĩ ìnjĩ rĩ agá 'dǎá
rá.

21 'Bǎ átálágú ǎmbúgú adriipi Jó Múngú vé rĩ
drĩgé 'bǎ ǎmbúgú rú ni be, ĩri 'bǎ Múngú vé rĩ
pi drĩgé 'bǎ ǎmbúgú rú nĩ. ²² Lē 'bǎ útrúkí 'bǎ
muzú ìnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá, 'bǎ 'bǎkí ẹsị cére
drĩ ni gé, ùjĩkí ùnjĩkǎnyǎ 'bǎ ẹsị agá rĩ Yésũ vé
ǎrĩ sĩ gí, 'bǎ ẹsị ícá nóni ule gí, ǎzini ùjĩkí 'bǎ
rú 'bǎ yĩi ule ni sĩ gí. ²³ Lē 'bǎ 'bǎkí ẹsị tǎ 'bǎ
ní 'yoó 'bǎ ẹ'yĩkí gí rĩ drĩgé, ǎ'diātāsīyǎ 'bǎ nĩkí
rá 'yozú kĩnĩ, Múngú ri tǎ 'í ní ùyō ni sōó gí rĩ
'du nga rá. ²⁴ Lē 'bǎ 'bǎkí úvá rizú 'bǎ ìzǎ kozú
'bǎ ǎsámví gé sĩ, lē 'bǎ lēkí 'bǎ lēlē, 'bǎ 'okí tǎ
múké muzú áyu. ²⁵ 'Bǎ urukọ 'bée lēkí ĩ úmú riĩ
Múngú ri ìnjĩ ku, 'bo lē 'bǎ 'okí sũ kòpi ní riĩ
'oó rĩ tĩni ku. Lē 'bǎ rikí 'bǎ úmú 'bǎ ìmbá 'bǎ
ǎsámví gé sĩ, 'bávė ẹ'yĩngará ǎ adri rí ǎnĩ ùkpó

ũkpó, ã'diātāsīyā ĩmi nĭkí rá ụ'dụ Yēsũ vé ímvízú rĩ ícá ĩnyinjáná gí.

²⁶ 'Bá áwíkí dō ríí ũnjĭkānyā 'oó muzú ākā, ísúzú 'bá nĭkí tã áda Yēsũ vé rĩ gí, rōbōṅṅō āzi ícōpi 'bávé ũnjĭkānyā ũjĭpi dĭjĭ ní 'dāáyo. ²⁷ Tã ímụpi 'i ngaápi rĩ, ĩri tã ũkpó ũkpó ũrĭ sēépi ní, Múngú ri ímụ tã lĭ ívé ari'ba rĩ pi drĭgé, ĩri kōpi 'dụ ú'bé ve ácí ciípi kú nyālũ rĩ agá. ²⁸ 'Bá rĩ gā dō tãimbĭ Mósē vé rĩ 'dugá ngagá sĭ, 'bá ĩrĭ dōku 'bá na tōkí dō ĩri, 'bá 'dĩ'bée dō ẹsĭ ídríkídri ākó, ĩ 'bá 'dĩri 'dĭ drā rá. ²⁹ 'Bá Múngú Mvọpi ri ọwụpi ọwụwu, āzini ũndĩ ĩ ní ũyō ní sōó rĩ vé ārĭ dāápi 'bā ũjĭpi ule rĩ ọwụpi rĩ, ĩ ĩri ĩrĭnhā ũnjĭ ũnjĭ 'bá Mósē vé tãimbĭ gāápi sĭ rĩ vé rĩ ndē. 'Bá 'dĭni 'dĩri ọwụ Índrĭ Uletere Múngú vé ẹsĭ múké rĩ 'daápi 'bá ní rĩ. ³⁰ 'Bá nĭkí Múngú tã rĩ 'yoópi rĩ rá kĭnĭ, “Ma ímụ tã 'dĩri ũfē nĭ,” gōkí kpá 'yoó dĭjĭ kĭnĭ, “Úpí ri ímụ tã lĭ ívé 'bá rĩ pi drĭgé nĭ.” ³¹ Kōpivé bāá kādō ímụ 'deé Múngú ídri rú rĩ drĭgé, kōpi ímụ ĩzāngā nya aga rá.

³² Lē ĩmi āvĭkí ĩzāngā ĩmi ní ọtụ nyaá kárakará lókí ĩmi ní Yēsũ ri ẹ'yĭzú rĩ gé, ĩmi ní pá tuzú tĭtĭ ĩmivé ẹ'yĭngará agá 'dāri sĭ ku. ³³ Sā 'dāri gé, rĭkí ĩmi u'daá, āzini rĭkí ĩmi ọcĭŭ 'bá bĭtrĭká rĩ pi ẹndrẹtĭ gé, ĩmi adĭkí kpá ĩmi sēé ríí ĩzāngā nyaá 'bá Yēsũ ri ẹ'yĭ'ba gí, ĩzāngā nya'ba 'dā'bée be trĭ. ³⁴ ĩmi rĭkí ĩzāngā nyaá 'bá ĩ ní ũ'yĭ jó agá 'dā'bée be trĭ. Kā ĩmivé ngá upaá ĩmi drĭgé sĭ, ĩmi rĭkí adrií āyĭkō sĭ, ã'diātāsīyā ĩmi nĭkí rá

'yozú kínĩ, ngá múké múké ĩmivé agaápi rá ni pi anigé, adri'bá mužú nyonyo ni pi.

³⁵ Ẹsị ĩmi ní 'bǎá Múngú drịgé 'dĩri, lē ĩmi kuki ku, ĩ ímú ĩmi ũfē aga rá. ³⁶ ĩmi dō ri ẹzị Múngú ní lēé rĩ nga, lē ĩmi úmbékí ẹsị ẹzị rĩ ǎ ngangará gá, ĩmi ícọ ngá ĩri ní ẹzị rĩ ísú rá. ³⁷ Kādō adrii lókí mǎdǎ ǎ vùdrị gé,

“Bá riipi ímúpi rĩ ícọ áwí ku, ĩri ímú mbēlēṅá.

³⁸ Mávé 'bá tā 'oópi pịri rĩ, ĩri tā 'o pịri, ĩri ní ma ẹ'yịjí gí rĩ sī,
'bo 'bá rĩ újá dō 'i gōó vúlé,
má adri ĩri sī ǎyĩkō sī ku.”

³⁹ 'Bo 'bá adrikí sū 'bá ĩ újá'bá gō'bá vúlé, ǎvĩ'bá létị sī gí rĩ pi tịni ku, 'bá 'bǎkí ẹsị Múngú drịgé, 'bá nĩkí rá ĩri 'bá pa rá.

11

'Bá Múngú ri ẹ'yịjí'bá gí rĩ pi vé tā

¹ Ádarú ẹ'yịngará ri sē 'bǎ ẹsị 'bǎ tā 'bá ní ndreé kuyé rĩ drịgé. ² 'Bá ẹ'bípịi drịdrị 'dǎ'bée ní Múngú ri ẹ'yịjí gí rĩ sī, sē Múngú adri kọpi sī ǎyĩkō sī.

³ 'Bá ní Múngú ri ẹ'yịjí gí rĩ sī, sē 'bá nĩkí áamá rá 'yozú kínĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, ri átá tị sī. 'Bá nĩkí kpá áamá rá 'yozú kínĩ, Múngú ĩ ní rụ'bá ni ndreé ku rĩ gbi ngá ǎrēvú céré 'bá ní rií ndreé 'dĩ'bée nĩ.

⁴ Ēbélē ní Múngú ri ẹ'yịjí gí rĩ sī, sē Múngú ní rọbọṅọ múké ndē Káyĩnǎ vé rĩ rá. Ẹ'yịngará sī, Múngú ǎ'yī kínĩ, Ēbélē ri 'bá pịri, ǎ'diātāsīyǎ

Múngú ā'yī Ēbélē vé ngá sēé 'í ní rĩ rá. Ēbélē ā drā dō gí drāáāsīyā, ĩrivé ẹ'yīngará sē nóni 'bā ri ẹsị 'bā Múngú drīgé.

⁵ Ēnókā ní Múngú ri ẹ'yī gí rĩ sī, drā kuyé, Múngú 'dụ ĩri mụzú 'bū gé 'dāá ídri rú, 'bá āzi gō ĩri ndreé kuyé, ā'diātāsīyā ĩrivé ẹ'yīngará sē Múngú ní āyīkō. ⁶ 'Bá rĩ ẹ'yī dō Múngú ri kuyé, Múngú adri ĩri sī āyīkō sī ku. 'Bá rĩ lē dō Múngú ri nī, lē ẹ ẹ'yī 'yozú kīnī, Múngú ri anigé. 'Bá Múngú ri ẹ'yīpi ẹsị be céré rĩ, Múngú ri ĩri ní āndēma sē rá.

⁷ Núwā* ní Múngú ri ẹ'yī gí rĩ sī, yī tā Múngú ní átá 'í ní, ímụpi 'i ngaápi ūnjí, ĩri ní drī ndreé 'í mị sī kuyé rĩ rá. 'Dụ tā Múngú ní lūú 'í ní rĩ ngaá rá, údé kúlúmgbá mọ́ngú ívé 'bá 'bẹtị āsámví gé rĩ pi pazú ānī drā sịgé sī. Núwā ẹ'yī Múngú ri rá, lịkí tā 'bá vū drīgé nōgó rĩ pi drīgé. Múngú 'dụ ĩri 'bāá adrii 'bá pịri, ĩri ní Múngú ri ẹ'yī gí rĩ sī.

⁸ Ābūrámā ní Múngú ri ẹ'yī gí rĩ sī, Múngú kā ĩri zī, ā mụ adrii āngū 'í ní lēé ímụ sēé ĩri ní rĩ gé 'dāá, ā'yī mụú vūrā 'í ní nī kuyé 'dāri gé rá. ⁹ Ābūrámā ní Múngú ri ẹ'yī gí rĩ sī, 'de mụú adrii jākā rú āngū Múngú ní ẹziī ĩri ní 'dāri rĩ agá

---

* **11:7** 11:7 Núwā: Núwā adri sá 'bá rĩ pi ní ūnjikānyā 'ozu ūnjí 'dāri gé rá, kuru Múngú ní ĩri zịzụ ā údé kúlúmgbá, yī rĩ kādō ímụ tị, ā pa rĩ ĩrivé 'bá rĩ pi ĩrivé ānyápá rĩ pi ā ụrụkọ pi be. 'Í lā í'dóngará 5-9.

rá. Sị gākū, ri adrií 'a ni gé, Īsákā† pi Yōkóbū‡ be rikí kpá adrií gākū agá. Múngú ẹzi kpá Īsákā pi ní Yōkóbū be kīnī, 'i ímú āngū ālu ālu 'dīri sē kòpivé 'bá rī pi ní. ¹⁰ Ābūrámā 'bā ẹsị rizú kūrú Múngú ní tā ni ụfịfị, ịri ní sịfị, adriipi mụzú nyonyo 'dāri ụtēzú.

¹¹ Ābūrámā pi ūkú ni Sárā be ã dēkí dō ícá ārākā rú gí drāáāsīyā, āzini Sárā vé ílī mvá tizú rī aga dō gí drāáāsīyā, kòpi ní Múngú ri ẹ'yīfị gí rī sī, tā Múngú ní ẹzi rī sī, sē kòpi tiki mvá rá. Ābūrámā 'bā ẹsị Múngú drịgέ kīnī, Múngú ri ícó tā 'í ní ẹzi rī 'du nga rá. ¹² Ābūrámā ní dēē ícá ārākā rú gí rī sī, ịrivé sá kōdō mvá tizú rī aga gí, 'bo 'bá ālu 'dīri tị anjị ízú kárakará sū línýā 'bū gé rī tịnị, ịrivé anjị rī pi ízúkí sū cínýáfā yīfị gārā gá rī tịnị, ícókí lāá bā ku.

¹³ 'Bá ūdrā' 'bá gí 'dā'bée céré ẹ'yīkí Múngú ri rá. Kòpi ē ísúkí dō ngá Múngú ní ẹzi rī kuyé drāáāsīyā, kòpi nīkí rá ngá ī ní ẹzi rī pi ímú ī nga drịdrị 'dīlẹ rá, kòpi ā'yīkí tā rī āyīkō sī. Kòpi ā'yīkí rá 'yozú kīnī, ī jākā nyọkú drịgέ nōgó. ¹⁴ 'Bá ri 'bá átá' 'bá 'dīnī 'dī'bée, kòpi ri āngū ndā, āngū rī ã adri rí ịvé ni. ¹⁵ Kòpi ã rikí té dō ẹsị 'bāā āngū ịvé ī ní kuú gí 'dāri ã tā ụsụú, kòpi té ī újā gō 'a ni gé 'dāá vúlé. ¹⁶ 'Bo kòpi rikí ẹsị 'bāā vūrā múké agaapi rá 'bū gé 'dāā rī ndāzú, Múngú ícó adrií drịnjá sī kòpi ní 'i zịfị Múngú ịvé

† **11:9** 11:9 Īsákā: Īsákā ri mvá Múngú ní ẹzi Ābūrámā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35. ‡ **11:9** 11:9 Yōkóbū: Yōkóbū ri Ābūrámā mvọpị Īsákā vé mvá, ịri anjị be mụdrị drị ni ịrị, Múngú újā rú ni zịfị Īsērélē, úyú ịrivé rī zikí anjị Īsērélē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zikí kòpi Yāhūdī. 'Í lā Í'dóngará 25-50.

ni rī sī ku, ā'diātāsīyā Múngú sị kọpi ní kūrú rī gí.

¹⁷ Múngú ká Ābūrámā ri ũ'bīī ā sē ĩvé mvá Īsákā ri zāá 'í ní rọbọṅọ rú, Ābūrámā ní tǎ Múngú ní ẹzịī rī ẹ'yīī rá rī sī, ā'yī ívé mvá ālukúta Īsákā ri sēé zāá rọbọṅọ rú rá. ¹⁸ Múngú 'yo Ābūrámā ní kīnī, “Úyú mívé rī úmvúlésī ímụ ĩfū Īsákā ā rụ'bá gá.” ¹⁹ Ābūrámā ũsū 'í ẹsị agá 'dālé kīnī, Īsákā drā dō gí, Múngú riipi 'bá ingaápi gōó ídri rú drāngará gálésī rī, ĩri ícọ Īsákā ri inga gō ídri rú drāngará gálésī rá. Sū ĩ ní 'yoó rī tịnị, Múngú inga Īsákā ri gōó ídri rú drāngará gálésī rá.

²⁰ Īsákā ní Múngú ri ẹ'yīī gí rī sī, Īsákā sē tākiri Yókóbū pi ní ẹdrịpi Ịsọwū be, kọpi ā drīlé ā adri rí múké.

²¹ Yókóbū ní Múngú ri ẹ'yīī gí rī sī, sá ĩri ní í'dózú drázú rī gé, ẹtī 'i ívé túré rizú ẹcízú rī sī, sē Yósépā ẹnjịpị ní tākiri, ĩri ní Múngú ri ĩnjịzú.

²² Yósépā ní Múngú ri ẹ'yīī gí rī sī, sá ĩri ní í'dózú drázú rī gé, átá tǎ Múngú ní ímúzú 'bá Īsērélē vé rī pi ẹ drī kozú fūzú Ējẹpétō agásī rī vé tǎ. ĩri ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kọpi ā 'dụkí ívé fā jị mụzú ĩndī.

²³ Mósē ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be, kọpi ũzụkí ĩvé mvá Mósē ri caá mbāá be na, ā'diātāsīyā kọpi ndrekí

11:18 11:18 Í'dóngará 21:12 **§ 11:21** 11:21 Yósépā: Yósépā ri Yókóbū vé mvá ĩri ní lēlé rī, ẹdrịpị sẹkí ĩri jeé tųęřī rú āngū Ējẹpétō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ẹ ịzā mụj adrii āngū Ējẹpétō vé rī agá nī. Sā 'dāri gé, ẹbịrị 'de caá ịlị ẹzịrị. 'í lā Í'dóngará 30-50.

ĩvé mváná rĩ ũnyĩ be ambamba, kôpi rukí tãĩmbĩ 'bāgú rĩ ní sēē rĩ kuyé.

²⁴ Mósē ní Múngú ri ẹ'yĩí gí rĩ sī, Mósē kã mbaá ícá àmbúgú, lē ã zíkí 'i 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vé mvá ũkúná ã mvá ku. ²⁵ Mósē ã'yĩ ĩzāngā nyaá 'bá Múngú vé rĩ pi be trú, ndē āyĩkō ĩ ní rií 'bāá ũnjĩkányā* 'ozú lókí be mādāngá 'dĩri. ²⁶ Mósē 'bā ẹsĩ rizú ĩzāngā nyazú Kúrísítō ã rú sī, 'ĩ ịsú rí ãndēma 'bũ gé rĩ ãní bēnĩ. Ẹsĩ ịri ní rií 'bāá ĩzāngā nyazú 'dĩri, ndē āyĩkō ịri ní 'bāá ã'bú Ējēpētō vé rĩ sī rĩ rá. ²⁷ Ịri ní Múngú ri ẹ'yĩí gí rĩ sī, nga fūú Ējēpētō agásĩ, ru ọjọgọ 'bāgú rĩ vé rĩ àluṅáni kuyé, ã'diātāsīyā 'bā 'ĩ mị rizú Múngú ĩ ní rụ'ba ni ndree ku 'dĩri tēzú ndrezú.

²⁸ Ịri ní Múngú ri ẹ'yĩí gí rĩ sī, 'du tā Ụ'dú Múngú ní Ẹlịzú Jó rĩ pi tị gé sī rĩ vé tā 'bāá tā àmbúgú rú. 'Bá Ịsērélē vé rĩ pi rikí ãri uyaá kẹétilé gá sī. Mālāyĩkã lēpi anji kāyú rĩ pi ú'dipi rĩ ã ú'di rí 'bá Ịsērélē vé rĩ pi vé anji ĩ ní tị kāyú rĩ pi ku.

²⁹ 'Bá Ịsērélē vé rĩ pi ní Múngú ri ẹ'yĩí gí rĩ sī, kôpi zokí yĩí tafu mị be ika rĩ agásĩ fúzú āngũ ã'wí rĩ agásĩ alé 'dāá, 'bo 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ká lēē kōdō kôpi ã vúdri bĩ mụzú, yĩí rĩ ĩmũlũ kôpi, 'du kôpi mụzú úyé.

³⁰ 'Bá Ịsērélē vé rĩ pi ká rií ẹcí ĩ áná Yérĩkō ã gārā gá sī kūrũ ú'dú be ẹzĩrĩ, Múngú ní kání ĩ ní sị ãbi sī Yérĩkō vé kūrú ã gārā gá sī rĩ ũjōzú u'dezú céré vūgá.

---

* **11:25** 11:25 ũnjĩkányā: Mósē ã adri té dō 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vé 'bētị ásámvú gé 'dāá, ícó té 'i 'bāá adrií 'bá Múngú vé ni ku, ã adri té dō 'dāá, tā 'dĩri ũnjĩkányā.

31 Ūkú ọwụ rú Rábā ní Múngú ri ẹ'yịí gí rĩ sī, 'díkí ĩri dráá 'bá Múngú ri gā' 'bá sī rĩ pi be kuyé, ǎ'diātāsīyā ĩri ní 'bá ǎngū úmí' 'bá rĩ pi ẹ'yí ímú ívé jó agá rĩ sī.

32 Mā gō rí tā ngóni ni átá? Ma sâ ákó Gịdónā vé ẹ'yīngára ā tā ũlūzú, Bārākā vé rĩ ā tā ũlūzú, Sāmūsónā vé rĩ ā tā ũlūzú, Yēpētā vé rĩ ā tā ũlūzú, Dāwụdị vé rĩ ā tā ũlūzú, Sāmūélē vé rĩ ā tā ũlūzú, āzini nẹbī rĩ pi vé rĩ ā tā ũlūzú. 33 'Bá ĩ ní ũlāá 'dī'bée ní Múngú ri ẹ'yịí gí rĩ sī, kọpi ẹríkí mālūngā rụú rá, kọpi rụkí mālūngā rĩ tā be pịrị, kọpi ịsúkí ngá Múngú ní ẹzịí ĩ ní rĩ rá, kọpi ọzụkí kẹmīrọ rĩ pi ẹ tị rá. 34 Kọpi ní Múngú ri ẹ'yịí gí rĩ sī, ǎcí dīpị sị be kaápi nyanya 'dīri gō ícá kuú ịdrikídri. Kọpi ápákí drā ari'ba rĩ pi ní lēzú ĩ ú'dizú ịlị ǎco sī rĩ sịgé sī rá. Kọpi ǎ adrikí dō ũkpō ákó drāáāsīyā, kọpi gōkí ícá ũkpō be ẹ'dí 'dizú, nděkí ari'ba rĩ pi rá, sē ari'ba rĩ pi ngakí ápá kọpi drígé rá.

35 Ūkú rĩ pi ẹ'yíkí ívé 'bá kōdō ũdrā' 'bá gí, gō'bée ịdri'bée ịdri rú rĩ pi rá. 'Bá 'dī'bée ụrụkọ ẹ'yíkí Múngú ri rá, ọcụkí kọpi ǎnị ũnjí ũnjí, kọpi lēkí ǎ ọyụkí ĩ ku, ĩ 'bekí rí ívé ẹ'yīngára vūgá ku. Kọpi nịkí rá 'yozú kínī, 'bá ũdrā' 'bá gí rĩ pi kádō ímú íngá gōó ịdri rú, kọpi ímú ịdri 'dáni'dáni rĩ ịsú rá. 36 'Bá rĩ pi ụrụkọ rikí kọpi ẹ drị ịnjá, rikí kọpi ũgbāá jó ĩ ní rizú ǎngū ũ'yizú rĩ agá 'dāá, úmbékí kọpi cére cí. 37 Ọcụkí kọpi, kọpi nyakí ịzāngā ũnjí ũnjí. Úvíkí ụrụkọ'bée ũdrāá ịrā sī, ǎsíkí ụrụkọ'bée ā 'a ịrĩ, ú'díkí ụrụkọ'bée ũdrāá ịlị ǎco sī. Ụrụkọ'bée ngá ákó, kọpi ndrākí kǎbīlō lǎ' 'bú dōku ndrịí lǎ' 'bú ĩ rụ' 'bá gá áyu.

38 'Bá 'dĩ'bée 'bá múké, tã ni sī, 'bá vũ drĩgé rĩ pi gākí kòpi sī. 'Bá 'dĩ'bée rikí écì mužú àngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agásĩ, ìrá drĩgé sī, rikí úfí adrií ùjì agásĩ, àzini 'bù agásĩ.

39 'Bá 'dĩ'bée ní Múngú ri ẹ'yĩí gí rĩ sī, sē Múngú ã'yĩ kòpi rá. 'Bo 'bá 'dĩ'bée ìsúkí ngá Múngú ní ẹzìí rĩ kuyé. 40 Múngú ùsù, ùfì 'bá ní tã múké ni gí, 'bo kòpi ícókí drĩ tã múké 'dĩri ìsú ku. 'Bá kãdõ ímù 'bã úmú kòpi be trù, 'bã tã múké† 'dĩri ìsú kòpi be rá.

12

Múngú ri ívé anjì 'í ní lēlē rĩ pi ìrĩñá rá

1 Kúru 'bá bítríká Yèsù ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní 'bã gārã traá kúrũ rĩ sī, lē 'bã kukí tã riípi 'bá ní létì ugaápi rĩ rá, agaápi rá rĩ ùnjĩkãnyã 'bá ní rií 'oó rĩ, lē 'bã kukí rá. Lē 'bã úmbékí ẹsì ọngú rĩ ã njungará gá. 2 Lē 'bã 'bãkí mì rizú àngũ ndrezú mužú Yèsù vúgá,* ã'diātãsiyã í'dó 'bá ní ẹ'yĩngará rĩ vé tã nĩ, àzini sē 'bávé ẹ'yĩngará ícá ùkpó ùkpó nĩ, ìrivé drãngará pẹtì alambaku† sígé rĩ ã adri dõ drĩnjá rú drããsiyã, úmbé ẹsì ìzãngã rĩ ã nyangará gá rá, ãyĩkõ ìri ní úmvúlésì mužú ìsú drĩdrĩ 'dãá rĩ ã tã sī. Nóni fi mužú úrí Múngú vé drì ẹndẹpì gélésìla lúpá Múngú ní

† 11:40 11:40 Tã múké: Tã múké kòpi ní ímù ìsú 'dĩri, Yèsù vé drãngará kòpi ã tã sī rĩ. * 12:2 12:2 Lē 'bã 'bãkí mì rizú àngũ ndrezú mužú Yèsù vúgá: Tã 'dĩri vé íffí, lē 'bã ẹ'yĩkí Yèsù ri, 'bã

'dúkí ìrivé tã ngaá. † 12:2 12:2 Pẹtì alambaku: 'Bá Rómã vé rĩ pi ri 'bã tã 'o'bã ùnjì rĩ pi gbã mūsùmárí sī pẹtì alambaku sígé, ìri sã 'dù ãco kòpi íbí drã ndõ, kòpi ìzãngã nya ambamba drãngará rĩ gé.

mālũngā ružú rĩ ã gārã gá. ³ Lě ĩmi ũsũkĩ ĩzãngã Yēsũ ní nyaá 'bá ũnjĩ éšĩ be ũká ũká rĩ pi drĩgé 'dãri ã tã, ĩmĩ úvá ã fũ rĩ ĩmivé ẹ'yĩngará ĩmi ní éšĩ 'bãžú Múngú drĩgé rĩ kuzú ĩmi drĩgé sĩ ku.

⁴ ĩmi ní rizú ẹ'dĩ 'dĩžú ũnjĩkãnyã be rĩ gé, ĩmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'dĩkĩ drĩ 'bá ãzi drãá kuyé. ⁵ 'Bo nóni ĩmi ãvĩkĩ tã Múngú ní ĩmĩ éšĩ ĩmbázú 'ĩ anji rú rĩ sĩ gĩ, Úpĩ Múngú kĩnĩ,

“Mâ mvá rĩ, Úpĩ ri dõ mi ĩrĩñã, lě mĩ 'du tã ni
'bãá áví rú ku,
ãžini 'bã dõ tã ũkpó ũkpó mí drĩgé, lě mĩ úvá
ã fũ ku.

⁶ Ā'diãtãsiyã Úpĩ ri 'bá 'ĩ ní lěélě rĩ pi ĩrĩñã rá,
ãžini ĩri anji 'ĩ ní ã'yĩ gĩ ri pi ĩrĩñã sũ 'ĩ anji
tĩnĩ.”

⁷ Múngú ri dõ ĩmi ĩrĩñã, lě ĩmi úmbékĩ éšĩ, Múngú ri ĩmi ĩrĩñã sũ anji ívé ni tĩnĩ. Mvã étẹpi ívé mvãñã ĩrĩñãapi ku rĩ ã'di 'i? ⁸ Mvã étẹpi ri ívé anjĩñã rĩ pi ĩrĩñã rá. ĩrĩñãkĩ dõ ĩmi kuyé, ĩmi anji ĩ ní tĩ ģlĩmvã rú ni pi, ĩmi adrikĩ anji áda ĩrivé ni kuyé. ⁹ 'Bã ri 'bã étẹpi vũ drĩgé nõgó ri 'bã 'bã ĩrĩñã'bée rĩ pi ĩnjĩ rá píri, 'bã ícókĩ nyo 'bã Étẹpi 'bũ gé 'dãá ívé Ídri sěepi 'bã ní adrizú mužú ãní nyonyo rĩ vé tã 'dujú ngãá ku?

¹⁰ 'Bã étẹpi 'bã tĩ 'bã rĩ pi 'bã ĩrĩñã lókĩ be mãdã kõpi ní ũsũú lěé 'bã ĩrĩñãá rĩ tĩnĩ, 'bo Múngú ri 'bã ĩrĩñã, 'bã adrikĩ rĩ ãní piřĩ, ãžini 'bã ã adrikĩ rĩ ule sũ 'ĩ tĩnĩ. ¹¹ Kádõ 'bã ĩrĩñãá, ãžó ni ri fi 'bã rú 'bã gá 'dãá fifi, sě 'bã ní ãyĩkõ ku. 'Bo

ĩrĩṅāngará 'dĩri, ĩri 'bâ ímbá, ĩri sê 'bâ tã 'o pìrì, āzini 'bâ adri tã be kírì.

¹² Kúru lē ĩmi ingakí ĩmî drì ũrō'bá gí 'dĩ'bée ụrụ, lē ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó, ĩmî kũmũcí ã adri kpõlúkpolu ku. ¹³ “Lẹtì ĩmi ní ẹcízú rĩ, lē ĩmi údékí ã adri pìrì,” 'bá pá be ábá'bée gí rĩ pi ã ũsíkí rí ĩ pá ngá āzi ã rụ'bá gá ku, kòpi ẹ ịsúkí rí ídríngará.

Lē ĩmi ã'yĩkí tã Úpí Múngú ní átá rĩ

¹⁴ Lē ĩmi adrikí tã be kírì 'bá rĩ pi be. ĩmi adrikí uletere ũnjĩkányā ākó, ĩmi adrikí dō uletere kuyé, 'bá āzi ĩmi āsámvú gé 'dĩgé ịsú Úpí Múngú ri ndree ku. ¹⁵ ĩmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ã api ẹsì múké Múngú vé rĩ sī ku. 'Bá apiipi Múngú vé ẹsì múké rĩ sī rĩ, adri sũ pẹtì duúpi 'aapi ũ'a be ũkẹngẹlì rĩ tịnì, ĩri 'bá Múngú vé rĩ pi ã ụrukọ sē u'de ũnjĩkányā agá rá. ¹⁶ ĩmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ã adri ọwụ rú ku, āzini ã adri sũ Ịsọwũ Múngú ri ịnjĩpi ku rĩ tịnì ku. Sē ívé āmbũgũ ĩ ní 'i tizú káyú rĩ jeé ẹdrìpì ní ínyá sákānĩ ālu sī. ¹⁷ ĩmi nĩkí rá, vúlé vúlé rú, Ịsọwũ lē kōdō ẹtẹpì ã sē 'í ní tākírì, 'bo ẹtẹpì gā sēgá ĩri ní sī. Ịsọwũ ã mǎ dō ẹtẹpì ri mǎndrẹ be mị gé drǎāāsīyā, ndǎ lẹtì tí ẹtẹpì vé úmĩ újázú 'í ní tākírì sēzú.

¹⁸ ĩmi cakí írǎ Sínáyĩ ĩ ní ícọ úló drì sī rá, riipi dǐipi ãcì rú, āngũ bǐipi niipi cìcì, ũlì ní vịj ũkpō be rĩ gé 'dǎlé kuyé, ¹⁹ dōku ĩmi cakí ú'dụkọ 'ụpìpi jēlégú rú, 'bá Ịsērélē vé rĩ pi ní yịj, kòpi ní mǎá drì ịrì sī kínì, Múngú ã gō átá ĩ ní dǐi ku rĩ gé 'dǎlé kuyé, ²⁰ ã'diātāsīyā kòpi ní tǎimbì rĩ vé

tā 'dujú ngaá kuyé rĩ sī, Múngú kīnī, “Bá dōku ānyāpá írā rĩ ā rú'bá úlópi rĩ, ā úvīkí ĩri írā sī drāá rá.” ²¹ Tā Mósē ní ndreé írā Sīnáyī drīgé 'dāri sē Mósē ní ũrī ambamba, Mósē kīnī, “Ūrī ĩmvú ma ambamba, ma ri yā ānī yāyā.”

²² 'Bo ĩmi ícákí nóni írā Sīónā‡ gá gí, ĩmi ícákí Múngú adriipi ídri rú rĩ vé kūrú Yērusalémā adriipi 'bū gé rĩ gé gí. ĩmi ícákí mālāyīkā ĩ tra'bá kú bītrīká rĩ pi āsámvú gé gí. ²³ ĩmi ífíkí nóni ícá 'bá Múngú ní ũpēé anjī kāyú rú rĩ pi āsámvú gé gí, sīkí 'bá 'dī'bée ā rú kú 'bū gé 'dāá'dā, ĩmi ícákí Múngú 'bá rĩ pi vé tā līpi céré rĩ vúgá gí, ĩmi ífíkí nóni ícá índrī 'bá rĩ pi vé tā 'o'bá pīrī 'bū gé 'dāá rĩ pi vúgá gí. ²⁴ ĩmi ícákí nóni Yēsū 'bā āsámvú ícīpi Múngú be ívé ũndī ú'dí rĩ sī rĩ vúgá gí, ĩmi ícákí ĩrivé ārī dāápi 'bā trūzú ũnjīkānyā agásī rĩ gé gí. Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá. §

²⁵ ĩmi ndrekí múké, lē ĩmi gākí ú'dúkó Múngú ní átá 'dīri ku. Mósē kā átá 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní írā Sīnáyī drīgé 'dālé, kōpi kā gāá Mósē ē tī yīgá sī, ĩrīnākí kōpi tā ũkpó ũkpó ni sī rá, kōpi ápákí kuyé. ĩmi kádō ũsūú, ĩmi ní gāá ú'dúkó átápi 'bū gélésī rĩ yīgá sī rĩ, ĩmi ícá ápá tā ũkpó ũkpó ímúpi ĩmi ísūpi 'dīri agásī rá? ²⁶ Múngú kā átá írā Sīnáyī drīgé 'dāá, ĩrivé ú'dúkó sē āngū rĩ

12:20 12:20 Wjngará 19:12-13   **12:21** 12:21 Dētōrōnómē 9:19

‡ **12:22** 12:22 Sīónā: Sīónā ri ĩ kpá zī Yērusalémā.   § **12:24** 12:24 Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá: Yēsū vé ārī ri 'bá rĩ pi pa ívé ũnjīkānyā agásī, Ēbélē vé ārī ri ngo ā ũfēkí 'í ārígó. Tā 'dīri lū 'yozú kīnī, Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá. 'Í lā 'Ídóngará 4:1-16.

aya 'i dīngídīngí. Múngú gō ũyō āzi sōo dīi kīnī, “Ma gō sē vū rī 'i aya dīi, āzini 'bū rī kpá 'i aya īndī.” ²⁷ Tā 'dīri lū kīnī, Múngú ri ngá nyōókú drīgé rī pi aya, ĩri kōpi unje ú'bé vūgá, ngá ĩ ní ayaá ku rī pi ā adrikí rí mužú nyonyo.

²⁸ Lē 'bâ sēkí ōwō'dīfō, ĩ ní 'bá ní mālūngā 'i ayaápi ku ni sēé ruú rī sī. Mālūngā ĩ ní sēé ruú 'bá ní 'dīri sī, lē 'bâ ĩnjīkí Múngú ri, 'bâ íngúkí ĩri, āzini 'bâ rukí ĩri ruru. ²⁹ Ádarú Múngú 'bávé rī adri sū ācí āngū zāápi veépi mgbílímgbílí rī tīnī.

13

Ezī Múngú ní āyīkō sēépi rī

¹ Lē ĩmi lēkí ĩmi ĩmi ōgūpīi Yēsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi be lēlē. ² Lē ĩmi ẹ'yīkí ũmú ímú'bá ĩmivé āngá vūrā āzi gélésī rī pi drī ĩrī sī, ā'diātāsīyā 'bá urukọ ká 'oó 'dīri tīnī, kōpi ẹ'yīkí mālāyíkā rī pi ũmú ívé ni rú, kōpi nīkí áamá 'yozú kīnī, ũmú ĩ ní ẹ'yī 'dī'bée mālāyíkā 'dīni kuyé. ³ Lē ĩmi ũsūkí 'bá Yēsū Kúrísítō ri ẹ'yī'bá gí ĩ ní ũ'yīi kuú jó āngū ũ'yīzú rī agá rī pi ā tā īndī, āzini lē ĩmi 'bākí ẹsī 'bá ĩ ní rīi ọcūú ĩzāngā nyaá rī pi drīgé, ĩzāngā ĩ ní rīi kōpi ọcūzú rī, ā fi ĩmī ẹsī agá, sū ĩ ri ĩmi ọcū rī tīnī.

⁴ Ágó pi ũkú be jekí dō ĩ gí, lē kōpi ē ĩnjīkí ājē rī vé tā ĩnjīnī, kōpi ā rikí mī ú'bé bādābādā ku, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú tā lī 'bá rīpi mī ú'bēpi bādābādā rī drīgé, āzini ĩri tā lī 'bá ọwú rú rī pi drīgé. ⁵ Lē ĩmi 'bākí ẹsī āmbúgú mūfēngā drīgé

ku. Ngá ĩmivé anigé rĩ pi, ca ĩmi ní gí, lē ĩmi adrikí ání ãyĩkō sī, ã'diātāsīyā Múngú kīnī,
 “Á ku ĩmi āluṅáni ku,
 má adi ĩmi āluṅáni ku.”

⁶ Sēzú 'bâ ícó tã áda átá 'yozú kínī,
 “Úpí ri mâ ĩzã ko nī! Ngá má ní adrízú ũrĩ sī rĩ
 ã'di?

'Bá áda ri ícó 'dīgé má ní ã'di ã tã 'o?”

⁷ Lē ĩmi ũsũkí ĩmivé drĩkoma tĩ Múngú vé rĩ ũlũ'bá ĩmi ní 'dã'bée vé tã. Lē ĩmi ũsũkí kôpivé adringará múké 'dãri vé tã. Lē ĩmi ẽ'yĩkí Yēsũ ri sũ kôpi ní ẽ'yĩ rĩ tĩnĩ.

⁸ Í'dózú ájée, ícázú ãndrũ, mužú 'dáni'dáni, Yēsũ Kúrísítō áwí kuú vúgú rĩ vú sī, újá 'i ku.
⁹ 'Bá āzi íjĩ dō ĩmi ní tã āzi ú'dí ũ'dũ be túngú ni ímbá, lē ĩmi ẽ'yĩkí ku. Ngá múké rĩ, lē Múngú vé ẽsĩ múké rĩ ã adri 'bâ ẽsĩ agá, ã sē rí 'bá ní ũkpō. Ānyāngã 'bá rĩ pi ní rií nyaá, ĩ ní rií lã'bĩ ni sooso 'dĩ'bée ko kôpi ĩzã ku.

¹⁰ 'Bâ vũrã rõbõṅõ vé ni be* anigé 'bũ gé 'dãá, atala ẽzĩ nga'bá Jó Múngú vé rĩ agá vũ drĩgé nõgó rĩ pi ícókí rõbõṅõ ĩ ní zãá 'dãri nyaá ku.

¹¹ Átálágú ãmbúgú rĩ, ĩri ãnyãpá ãrí 'du mužú Vũrã Uleteretere rĩ agá 'dãá rõbõṅõ rú ũnjikãnyã ũjĩzú. 'Bo ãnyãpá ĩ ní ulĩ rõbõṅõ rú 'dĩ'bée, ĩ ngúlú ni pi zã vũrã 'bá rĩ pi ní adrízú rĩ gé ãmvélésila. ¹² Yēsũ nya kpá ĩzãngã kũrú rĩ gé ãmvélésila, 'dĩkí ĩri drãá kũrú rĩ agá 'dãá kuyé,

13:5 13:5 Dětõrõnómē 31:6 **13:6** 13:6 Sāwúmā 118:6-7

* **13:10** 13:10 'Bâ vũrã rõbõṅõ vé ni be: Vũrã rõbõṅõ vé 'dĩri, ĩri 'bũ gé 'dãá'dã. ĩri vũrã 'bávé Yēsũ átálágú ãmbúgú rĩ ní ívé ãrí sēé dãá 'bã trũzú 'bávé ũnjikãnyã agásĩ rĩ.

'díkí ĩri drǎá kǔrú rĩ gé ǎmvélésíla, ĩrivé ǎrí ǎ ũjĩ rí 'bá rĩ pi vé ũnjĩkǎnyǎ. ¹³ Kúru lě 'bá fũkí mužú kǔrú rĩ agásĩ ǎmvé Yésũ vúgá 'dǎá, 'bá muží rí ĩzǎngǎ ĩri ní nyaá rĩ ǎlěé ĩri be trú. ¹⁴ Vũ drĩgé nǒgó, kǔrú ǎzi 'bá ní ǎwí adrií 'a ní gé nyonyo ní 'dǎáyo, 'bo 'bá ri ẹsĩ 'bǎ rizú kǔrú ǎzi úmvúlésĩ 'bá ní mužú adrizú 'bũ gé 'dǎá nyonyo rĩ ũtẹ.

¹⁵ Lě 'bá sẹkí ngá múké 'bá ní rizú Múngú ri íngúzú mužú nyonyo ní Yésũ ǎ rú sĩ. ¹⁶ Lě ĩmi rikí 'bá uruḳo'béé ẹ ĩzǎ koó mužú koko, ǎzini lě ĩmi rikí ĩmivé ngá ǎlěé ĩmi ǎsámvú gé sĩ kọpi be trú. ĩmi 'okí dǒ sũ 'dĩri tĩni, ĩri adri sũ rọbọṅọ ĩmi ní sẹé Múngú ní, ǎyĩkǒ sẹepi ĩri ní rĩ tĩni.

¹⁷ Lě ĩmi yíkí ĩmivé 'bá drĩkoma rú rĩ pi ẹ tị yiyi, ĩmi 'duki tá kọpi ní lúú ĩmi ní rĩ ngaंगा, ǎ'diátǎsĩyǎ kọpi ri ĩmivé idri ǎ tá mba nĩ, kọpi tá ĩ ní 'oó ĩmi ní rĩ ũlũ Múngú ní nĩ. Lě ĩmi sẹkí kọpi ní ĩzǎngǎ ku, kọpi ǎ ngakí rí ẹzĩ ĩmi ũtẹzú rĩ ǎyĩkǒ sĩ, kọpi ǎ adrikí rí ĩzǎngǎ sĩ ku. ĩmi sẹkí dǒ kọpi ní ĩzǎngǎ, ĩri sẹ kọpi kokí ĩmi ĩzǎ múké ku.

¹⁸ Lě ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri. 'Bá nĩkí rá 'yozú kínĩ, 'bá 'okí tá ũnjĩ kuyé, ú'dú céré 'bá ri tá 'o pịri. ¹⁹ Á lě ĩmi ẹ'yĩ, ĩmi zíkí má ní Múngú ri, má gǒ rí mužú ĩmi vúgá 'dĩ ú'díkírĩṅǎ nǒgó.

²⁰ Múngú tǎkíri sẹepi rĩ, inga 'bávẹ Úpí Yésũ Kúrísítǒ ri gǒó idri rú drǎngará gálésíla gí, ĩri ǎmbúgú Kǎbĩlǒ Úcépi ni, údé 'bá ǎsámvú Múngú be ívé ǎrí dǎápi ũndĩ ĩ ní ruḳú mužú 'dáni'dáni rĩ sĩ. ²¹ Ma Múngú ri zị ĩmi ní, ǎ sẹ ĩmi ní tá ĩmi ní lěé rĩ pi ǎrěvú céré, ĩmi 'duki rí tá ĩri ní lěé rĩ pi ngá ǎní. Lě Yésũ ǎ ko ĩmi ĩzǎ,

ĩmi 'okí rí tã Múngú ní ãyĩkõ sēpi ni, ě íngúkí Yēsũ Kúrísítõ ri mužú 'dáni'dáni. Āmĩnã.

²² Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, á sī kọkọbì ẹlìjà 'dĩri sēé ĩmi ní ĩmi ímbázú. Má ẹ'yì ĩmi, lē ĩmi 'bākí úvã tã má ní átá ĩmi ní 'dĩri yìzú.

²³ Á lē lūú ĩmi ní 'dĩni, ĩmi nĩkí rí 'yozú kínĩ, ĩtrũkí 'bá ọgúpì Tĩmõtáyõ rĩ jó ãngũ ù'yìzú rĩ agá 'dãásĩ ãmvé gí. Ícã dõ má vúgá nōgó mbēlējã rá, má kãdõ mužú ĩmi ndrengárã gá 'dĩlé, ma ĩri jì mužú ĩndĩ.

²⁴ ĩmi sēkí mōdó drĩkoma ĩmivé rĩ pi ní, ãzini 'bá Múngú vé rĩ pi ní. 'Bá Múngú ri ẹ'yì 'bá gí Ĩtálìyã vé rĩ pi sēkí ĩmi ní mōdó.

²⁵ Múngú vé ẹsì múké rĩ ã adri ĩmi be céré.

Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị

Keliko: Ū'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20